

WUC

maig-juny 81
n.º 697
100 pts.

Festes de Sant Joan

a Ciutadella

Alegres i oberts

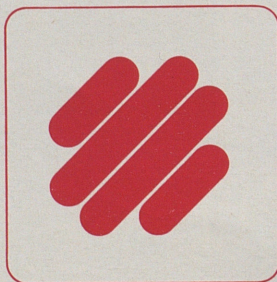

Fa un quant temps que els molins mallorquins ens oferiren el pressagi
d'un bon acolliment...

Però la realitat ha superat totes les nostres previsions.

L'esperit, els costums i el caràcter ens uneixen més enllà del treball.

A Mallorca, ens hi trobem com a casa...

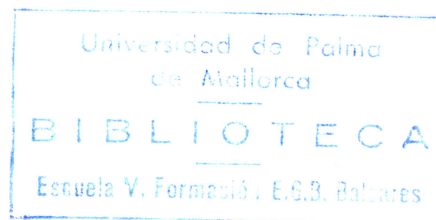

BANCA CATALANA
BANC INDUSTRIAL
DE CATALUNYA

A les Balears: PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA
CAMPOS · MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES

LLUC

MAIG-JUNY 81
N.º 697

LLUC

Revista bimestral
Any LXI

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real
Ciutat de Mallorca

Informació i correspondència:

Apartat de Correus n.º 619
Telèfon: 22 32 99
Palma

Director:

Bartomeu Suau Tugores

Conseller-Delegat:

Manuel Soler i Palà

Caps de Redacció:

Josep M. Llompart i

Pere Llabres i Martorell

Subscripció: 480 ptes. anuals

Estranger: 525 ptes. anuals

Preu de l'exemplar: 100 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imprimeix:

taller gràfic ramon

Balmes, 39 - Tel. 25 44 32

Palma

Diposit legal P.M. 276-1958
I S S N 0211-092X

— Sumari —

Pàg.

LLUC que sempre ha tingut vocació de ser «la revista de les Illes» dedica aquest número de maig-juny a les properes festes de Sant Joan de Ciutadella: esclafit d'entusiasme popular que ve de tradicions centenàries i tan profundament marca i pasela alhora el caràcter festiu, lúdic, de tot un poble. Au, lectors de LLUC, comença la festa de Sant Joan a Ciutadella!

- 2 **EDITORIAL: Festes de Sant Joan a Ciutadella.**
- 3 Angel Ruiz i Pablo: primerament reproduïm una entranyable narració del gran literat menorquí que ens parla del vigor, de la ufanor, i també d'amors i de tragèdies **des del cor de la terra** en les festes de Sant Joan.
- 6 **La festa de Sant Joan, comentaris sociològics**, per Ignasi Mascaró. Un article força interessant on es presenten els diferents aspectes, antics i actuals de la gran festa major.
- 11 **Reminiscències de festes cavalleresques a Ciutadella. La tradició i les reivindicacions ciutadanes en unes jornades populars**, per Andreu Murillo.
- 12 **Sant Joan, carta d'identitat popular**, per Joan F. López i Casasnovas.
- 14 Bep Portella, en un text bellament suggestiu, ens presenta: **Consells que em sol donar el meu mirall uns dies abans de Sant Joan**.
- 15 **Nous Goigs de Sant Joan**. La lletra és d'En Pere Xerxa. La música no sabem de qui és. Però val la pena cantar-los ben fort a Ciutadella!
- 16 **Notes de literatura santjoanenca**, és un altre article de López Casasnovas on es descriu tot el misteri encisador de la festa.
- 19 **L'ESGLÉSIA NOSTRA**, aquesta vegada, també es dedica a una festa de fons arrels religioses: **Recuperar Sant Joan**, també des del punt de vista cristià, per Sebastià Taltavull i Anglada.
- 20 L'escriptor Pau Faner ens presenta el delit de la seva prosa: **Preludi de Sant Joan**.
- 21 **Diàlegs amb «Es Jaleo»**, un text prou suggerent d'Antoni Ambrós.
- 22 **Au, joves, a viure la festa!** Invitació cordial al jovent, protagonista —amb la resta del poble— de la festa ciutadellenca, escrita per Joan Melià i Caules.
- 23 Jaume Faner i Juaneda ens presenta la **Bibliografia santjoanenca**.
- 25 «**Esplai**» per a una vellesa alegre i activa. L'Obra Social de «la Caixa» inaugurarà per St. Joan a Ciutadella un «Esplai». Informació sobre aquest tipus d'activitats.
- 26 **La festa no és una teoria**. Prou ho sabem però millor, des de Ciutadella, ens ho explica en Miquel Anglada.
- 27 A les festes tan populars no hi podia faltar la **gastronomia santjoanenca**. Ens la descriu en Ramon Cavaller.
- 29 Finalment també és Joan F. López i Casasnovas que clou les planes —gairebé totes— dedicades a Sant Joan: **Notes per a una valoració de la nostra festa**.
- 31 **Viatge en mosaic: espectacle integral per a escolars**. És una tasca més de «la Caixa» a les escoles.
- 32 Antoni Oliver llegí el passat 21 de maig a la Sala Bearn la presentació de **Quatre narracions** de Miquel Pons. Us n'ofereim el text.

Festes de Sant Joan a Ciutadella

editorial

La revista **LLUC**, que vol restar sempre atenta al batec més viu de la nostra col·lectivitat illenca, ha volgut acostar-se enguany a les festes de Sant Joan de Ciutadella.

Acostar-se a una festa és viure la festa més que no contemplar-la. Indagar la seva profunda veritat i cercar el seu sentit específic.

Per això, la nostra revista ha volgut penetrar el secret de la festa més popular de Ciutadella: cavalleresca, civilitzada, atrevida, amb cavalls que aixequen les potes i fan equilibris enmig de la gent jove que els empeny cap a dins les cases i crida, entre galops i glops de gin.

Comprendre la festa i interpretar-la des de la seva màgia, des de la seva capacitat de joc, des del seu ritual.

EL COL·LECTIU FOLKLÒRIC DE CIUTADELLA ha preparat aquest número de la revista i ha seleccionat textos antics i retalls de premsa dispersos ençà i enllà fins a constituir una petita antologia d'escrits sobre la festa, molts d'ells introbables. Un aplec de treballs espargits, publicats un any i un altre any, en un intent d'aclarir el sentit de la disbauxa cavalle-

resca de Sant Joan, l'expressió d'un ritual antic, vell com aquesta terra.

Entendre la festa des de la perspectiva antropològica, històrica, sociològica, lúdica... Però sobretot des de la seva capacitat de commoure, de despertar l'emoció i de descobrir el joc de viure. Un joc ancestral que Ciutadella repeteix inexorablement un any rera l'altre.

La nostra revista, que vol esser «la revista de les Illes» ha volgut participar en la projecció més enllà de la terra menorquina d'aquesta festa de Sant Joan. I per això ha bastit aquest número amb la intenció no d'explicar la festa als propis ciutadellencs que bé la coneixen perquè la saben viure, sinó de projectar-la més enllà de les fronteres de Menorca.

Però també amb voluntat de comprometre's en el recobriment de la festa popular i en el seu sentit més vertader, lluny de l'espectacle, al caire d'una participació col·lectiva que condueix a l'autodescobriment de les pròpies arrels, que teixeixen en definitiva les claus de la nostra identitat. Perquè viure la festa és sobre totes les coses sentir-se membre d'un poble que vol créixer.

Angel Ruíz i Pablo

Del cor de la terra

Festa de Sant Joan a Ciutadella

Aquell any fou caixer-noble de Sant Joan l'hereu de don Francesc Josep d'Alfàbia, senyor de Son Abatzer, de Bini-Addaia, de S'Alqueria, de Son Comellar Nou, de Sa Vinya Llarga i de set o vuit possessions més. Per tramontana, per la mitjanja, per migjorn, per tot hi tenia terres, i del terme i de fora terme cada diumenge era una professó de pagesos que li anaven a donar comptes del bestiar venut, de les *dinades*, del conreu.

Era ric i era esplèndid: podia fer lo que va fer per honrar el caixeratge del seu fill, i de lo que va fer se'n parla encara. Li comprà un cavall cordobès de pura raça, li encomanà tot un adreç de plata, i ses filles li varen brodar al seu germà la gualdrapa amb or i sedes fines, com les donzelles dels castells mig-ivals. Per la beguda, ademés de les que feren les monges de Santa Clara, un eixam de dones llogades trafeguejaren dies i nits fent coques, i tots els sucres de la ciutat tingueren treball a rompre: l'un els macarrons, l'altre els confits, l'altre els sucre-esponjats, l'altre la confitura.

¿Qui no l'estima la festa major del seu poble? ¿Quin cor no batega davant d'aquestes festes heretades de l'avior?

Aquella era antiga; aquella era tota mig-ival, barreja de torneig i de *canyes* moresques; fins la musica del seu tamboriner —que tocava ensem el tambori i el flabiol— tenia cosa d'avis de l'herald que en els torneigs avisava les sortides dels cavallers. I aquell flabioler, cavalcant sobre una somera, era l'alegria de la ciutat, quan, al començar la tarda de la vigília de Sant Joan, baix d'un sol abrasador, sortia a recórrer els carrers, fent l'aplec dels cavallers.

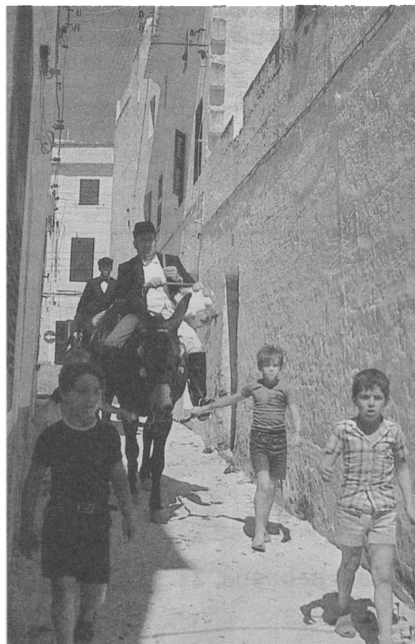
Aquell any, de cavalls n'hi anaren més de quaranta a la festa, del terme i de fora terme. Prou que els comptaven els nois, quan passaven, els nois i els grans:

—Deu, onze, dotze... Un altre més!... I encara n'hi falten!

I flamejaven els ulls de nins i nines i de molts d'homes i de les fadrines quan pensaven en lo que succeiria en el *carago*

del Born i en el Pla quan aquells cavalls mig salvatges hi fossin tots i rompés a tocar la música.

N'hi havia dos, sobretot, que ja se sabia: els mateixos amos no els volien colcar. Però don Francesc Josep d'Alfàbia s'hi havia empenyat, i donava una unça d'or an En Pere Bosch perquè muntàs el cavall de Torre Grossa, un animal vermell, corredor, però traïdor com ell sol. L'altre cavall indomable era de Son Quint, negre, llustrós, de coll curt i gruixat, cap gros, curt d'ossa, de verdadera casta de la terra, i aquest l'hauria de muntar en Miquel d'Addaia. No volia paga: bastava que el seu senyor l'hi hagués dit, bastava que el cavall fos tingut per incolcable perquè ell, En Miquel de Bini-Addaia, volgués provar-s'hi.

«Es replec», dissabte de Sant Joan
(Foto Fedelich)

Arribada l'hora del *carago*, al magnífic Born, hi acudí la gent com una riuada. Des de molt dejorn s'havia omplert el passeig. Les galeries dels palaus del Marquès, de can Torrella, de can Cavaller i les finestres i balcons del Casino i de totes les cases del voltant s'ompliren de senyores i senyors, i a baix, voltant l'àrea immensa, el poble sencer. El sol hi vessava sa llum abrasadora; però era magnífic l'espectacle de tanta gent, de tantes dones amb els seus vestits clars i les seves ombres de cent colors que donaven vida i goig al bell quadro.

Quan pel carrer del Born entrà a la plaça el flabioler tocant el seu tambori; quan aparegué la bandera, que floccava vermella com un glop de sang; quan se sentiren a prop els eguins dels cavalls i el xardorós picar de llurs ferradures sobre l'empedrat, un crit d'alegria i d'entusiasme sortí de la multitud.

Aquell era l'instant intens de la festa, de la festa amb la qual havien disfrutat tantes generacions: festa dels cors, festa de la sang, festa de tota una ciutat i una raça; festa amb la qual hi anaven lligades tantes memòries: les alegries d'infants, els amors de la joventut, els episodis més dolços i placenters de cada un d'aquells cors que allà en la plaça bategaven; festa de tots, festa amada i sentida pels pares, pels avis, pels fills; festa pressentida ja per molts en les entranyes maternes.

Donà la cavalcada la primera volta per l'amplíssim Born al so del tambori i el flabiol, al cap el flabioler, després el caixer fadrí amb la vistosa bandera, i tancant la llarga filera de cavalls, tots enflocats, el caixer-senyor, i l'últim la *capellana*, un sacerdot vestit de cavaller, tot de negre, amb una capeta, que portava al coll, plegada al costat esquerre.

Saludaven els caixers, vestits a l'antiga, caragolaven els cavalls i eguinaaven, i entre la gernació tot eren crits i animació i entusiasme: tothom tenia fixos els ulls sobre el jove cavaller de calçons blancs, bota alta, xarolada, frac i *capell en tres*, l'espasi amb puny d'or,

magnífiques pistoles d'arjò: i sobre el cavall blanc, que bracejava orgullós i elegantíssim, les guarnicions de plata brunyida i la rica gualdrapa amb els seus brodatos d'or, arrencaven espurnes del sol que llambrejava en el cel.

Al començar la segona volta s'arraconà més la gent, i en tot el Born se féu un gran silenci: bategaven els cors i rompé la banda de música amb la clàssica jota, alegre, vibrant i riallera, i pels músculs de tots els cavalls recorregué com una corrent elèctrica, i de totes les boques sortiren cants i crits i exclamacions. Fins els cavalls més allunyats de la música començaren a saltar, a botar, a donar voltes, i en un instant se produí una confusió enorme: els cavallers no havien pogut guardar la línia i l'orde de la cavalcada i quasi tots els quaranta cavalls esvalotats corrien i botaven per l'ampla plaça.

Mes l'instant d'emoció, l'instant més hermós de la festa fou quan En Pere Bosch i En Miquel d'Addaia portaren llurs cavalls vora la música. Quan aquelles dues feres sentiren a prop de llurs orelles l'estrident sonar dels plats i dels cornetins, de la primera revelgada, del primer salt anaren a parar al bell mig de la plaça, i allí mostraren els dos cavallers que, si eren salvatges els cavalls que muntaven, ells tenien els músculs de ferro, braços d'atleta i pit de brau. Bots, adreçaments, salts inverosímils, de tot hi hagué.

Per un instant se cregué, i la gent donà un crit ferest d'espant, que En Miquel moria, que el seu cavall l'arrossegava, que havia perdut els estreps: però ell, seré i fortíssim, saludava, saludava cap a una de les galeries on havia vist el seu amor.

En Pere Bosch l'hi portà, el seu cavall, l'hi portà vora la música: mes solament una vegada, que el seu cavall no ho volgue més i ell no pogué domar-lo; però En Miquel, amb el seu braç de ferro, portà el seu fins a tocar amb el cap els instruments, i l'hi portà tres vegades entre els crits delirants d'entusiasme i

els picaments de mans del poble. Després, orgullós d'haver dominat, encara que no rendit, aquell salvatge animal, passejà la plaça fent-lo saltar i donar voltes i adreçades.

—No hi portaries aquest!— li va cridar furiós En Pere Bosch, que lluitava amb el seu ple de ràbia.

¿Què li va dir an En Miquel de Bini-Addaia aquell crit d'En Pere? ¿Quins rancors hi conegué, quina fibra del seu cor anà a ferir, per obrir-li els ulls de l'ànima i veure en el mirar d'aquell amic de la infància coses jamai somniades per ell?

Sense contestar an En Pere, En Miquel de Bini-Addaia es dirigí al caixer-senyor, capell en mà, subjectant amb braç ferm el seu cavall, que tremolava i fumava dels esforços que acabava de fer.

—Don Joanet, —li va dir— li deman permís per cualcar el cavall de Torre Grossa.

—Tal vegada En Pere ho creuria una bafa. —li contestà el jove cavaller.

—No, senyor: és ell qui me l'ha brindat.

Obtinguda la vènia del president de la cavalcada, En Miquel, donant una carrera, s'acostà an En Pere Bosch.

—Dona m'es cavall, Pere, ja que dius que no l'hi duc... Tu hi duràs es meu... M'ets defiat, i amb jo, sempre que vulguis, hi trobaràs balladora.

—No te'l vui donar... Tu només ets bo per dur-hi ovelles com sa que tens.

—Pere, si no me'l dones, diré que tens enveja.

—Jo enveja? ¿De tu? ¿Vols que et digui que vas calçat per aigo?

Hi havia tanta ràbia continguda i tal despreci en l'accent d'En Pere, que an En Miquel se li encengué la sang de les venes i cridà:

—Si no me'l dones, te'l prenc!

—¿Ah sí? Vine, acosta't, espera'm —cridà En Pere, estrenyent amb mà ferrenya el cinglador.

Va esser una sort que ni un cavall ni l'altre obeïssin ni a brilla ni a esperons, i

que En Joan, el missatge de Son Abatzer, que els havia seguit sempre amb el seu cavall, se poses entre els dos

—Mos trobarem, Pere! —va cridar En Miquel.

—Quan vulguis, quan vulguis!

I seguí el *caragol*, i anaren a Sant Joan a completes i a les passades per ses Voltes; i al *caragol* de Santa Clara. Ni En Pere ni En Miquel se tornaren a trobar aquell dia. De lluny si que es miraren amb odi i rancor. Passaren amb llurs cavalls, i, per mes que els fadrins i les fadrines els cridaven com als altres cavallers, des de les cases: «Entra, entra! Aquí, tot!», no entraren a cap casa.

I allà tard de la nit, quan de dos en dos, amb el flabioler davant, acudiren a la casa del senyor per la beguda, don Francesc Josep els feu prometre que fins l'endemà, fins que fos acabada la festa, no aclaririen els comptes que ells volien aclarir.

Ho prometeren i ho compliren, i al dia següent, diada de Sant Joan, anaren a la cavalcada fent dalt de llurs cavalls proeses i miracles d'equilibri i valentia.

Acabada era la festa. Hi quedava encara en l'aire seré d'aquella nit de Sant Joan el ressò dels crits de la diada, del *tam-tam* del tambori i les alegres notes del flabiol, i ja estava mudat de roba En Miquel de Bini-Addaia, ja havia menjat el seu cavall i ja estava altra vegada dalt de la domada bèstia, i partí.

Passà per la posada de Torre Grossa i senti l'eguinar del cavall, al qual contestà el seu.

«Encara no se n'és anat», va pensar, i va dirigir-se poc a poc a la carretera.

Caminà un poc i tornà arrera i tornà a caminar. La nit era hermosa, serena, plena de pau, tan plena de pau com de rancor estava el cor d'En Miquel. Els estels llambrejaven en el cel, com avisant-lo que no era pas bo que els homes escollissin la nit per fer-se mal, que la nit era sagrada, que no torbes ell aquella pau de cels i terra, d'arbres i plantes,

4 Gats
Galeria d'Art

c/. sant sebastià, 2 i 3
tel. 22 64 93
ciutat de mallorca

MAN RAY
juny-juliol 1981

del vent i dels animals que en els estables dormien.

De sobte el cavall adreçà les orelles. De per la ciutat, plena de llum, allà lluny, se sentia el galopar d'un cavall. En Miquel s'atravessà en el camí, bategant-li el cor, regoneixent ben aviat amb sos ulls, avesats a distingir en les fosques matinades d'hivern homes i plantes i coses, el cavall vermell de Torre Grossa i damunt ell En Pere Bosch.

—No em pensava que m'esperassis, li va dir el missatge, de lluny.— Per això galopava.

—Ja ho veus: hi som estat primer.

—Aquí em tens, idò.

—Abans de tot, escolta, —digué En Miquel, frenant son cavall, que s'alçava de mans;— m'ho havien dit tot amb mitges paraules, m'ho havien dit moltes vegades: En Pere Bosch juga amb tu de traïdoria, i jo no ho creia, perquè sempre érem estats amics... M'havien dit de tu moltes coses i jo no n'havia fet cas... Ahir en es Born tot ho vaig veure clar: va esser com si m'obliguessin ets uis, que jo tenia entelats per l'amistat que et tenia... Però tu em fas traïció: tu m'odies, tu vols s'al-lota que jo vui, s'al-lota qui em vol a mi: i sabent que jo la vui i ella em vol, encara la cerques, encara l'amenaces quan la trobes. ¿És veritat lo que dic?

—És ver.—respongué en Pere:—però no ho ets dit bé. Tu m'ets pres s'al-lota que jo volia, sa que jo estimava i estimaré sempre: jo hi era primer que tu, i

ella m'hauria volgut, però vas venir tu i me l'has robada, me l'has robada perquè ets més ric, perquè ets fill de l'amo de Bini-Addaia, i jo som un trist missatge, perquè ets més guapo i vas més ben vestit... ¿I encara em tractes de traïdor? ¿I no vols que t'avorresqui? M'has robat lo que jo més m'estimava... O ho deixes o jo em beuré sa teva sang...

—¿Tu? No trigaràs gaire, si vols, a poder-la beure: faig comptes posar-me tan prop de tu, que trobaràs que hi estic massa. Lo que tu vols és massa, perquè t'ho deixi... Me demanassis sang d'es meu cor, te la daria; però Na Margalida no és per tu, perquè és meva, perquè m'ho ha dit, i això no ho puc fer, de donar-te-la. Jo no ho sabia, que la volguessis... Tal vegada, si no hagués sabut, me n'hauria fet enfora: però ara no, ara no és possible que me la tregui d'aquí... Dins els cor la duc.

—Però no et casaràs amb ella: primer la mataria.

En Miquel talonejà el seu cavall, fent-li donar un salt cap an En Pere.

—¿Què has dit? Torna-ho a dir.

—Que primer la mat! —crià En Pere, fent també saltar el seu cavall cap an En Miquel.

Els cingladors dels dos braus feren xiular l'aire, però no es feriren: els cavalls equinaren amb fúria i, d'una ràpida volta que els feren fer els cavallers, s'aparellaren. Tornaren a xisclar els cingladors, i es creuren la cara. Els dos rugiren de dolor i de ràbia, i mentres els

cavalls arrencaren desenfrenada carrera, van agafar-se els cavallers per a desferrar-se de la sella i es trobaren cada u amb les mans de l'altre.

Agafats mans per mans, que provaren de retòrcer-les, donant-se estirades hercúlies per fer-se saltar del cavall, injuriant-se, escopint-se, rugint de ràbia, amollades les brides, fou aquella una carrera frenètica, tràgica, salvatge.

Encegat per l'ansia de matar, assedegats de venjança, no pensaven que llurs cavalls anaven desbocats, i, sense pensar en la mort, corrien, corrien com el vent cap a ella, sense amollar, sense que aquelles mans ferrenyes afluïessin en la més forta i bàrbara encaixada que mans d'homes s'hagin donat.

Fins els cavalls, com si s'haguessin contagiats de la rancúnia dels cavallers, corrien mossegant-se furiosos, salvatges, fins que cegos, embogits, trobaren una paret i l'investiren.

I aquella nit serena i clara, nit d'amor i de pau, les estrelles ploraren la mort dels dos braus i miraren el terror dels altres fadrins de la cavalcada, els quals, al retornar a les seves possessions, trobaren estesos a un costat del camí els cavalls i els cavallers.

(Publicat a «Novel·letes menorquines», biblioteca **Les Illes d'Or**, n.º 3, ed. Moll).

editorial MOLL

PRESENTA LES SEVES NOVETATS:

...I LES SEVES REEDICIONS:

MIQUEL S. OLIVER
La ciutat de Mallorca
Les illes d'or

FRANCESC DE B. MOLL
Un home de combat
(Mossèn Alcover)

MARIA ANTONIA SALVA
Espigues en Flor

LLORENÇ CAPELLA
El pallaso espanyat
Les illes d'or

MARIA-AURELIA CAPMANY
Cartes impertinents.

editorial
MOLL

Torre de l'Amor, 4 - Palma

La festa de Sant Joan

Comentaris sociològics

per Ignasi Mascaró

Escriure encara sobre la Festa de Sant Joan?, escriure per a qui? Es clar, pot semblar excessiu quam amb prou feines hem arribat a llegir una extensa literatura sobre el tema.

També és ver, no està tot dit perquè la nostra Festa ha estat, i seguirà essent, un «locus» literari —lloc d'inspiració—, com ho fou per a l'autor de FOC I FUM o per a Angel Ruiz i Pablo en escriure «Del cor de la Terra» (1), temes poètics, en prosa i en vers, on es mesclen l'observació amb la introspecció, la vivència festiva amb l'exercici suggestiu dels mots.

Investigar encara Sant Joan? ¿Què pot dir-se de nou present aquest incansable investigador, cercador obsessiu, disciplinadament apassionat, que és el Sr. Pons Lluch? Senzillament, no hauré de dir res del que ell coneix incontestablement, es a dir, els ORIGENS de la Festa (2).

Vet aquí, però, la qüestió, ens hem ocupat fins ara, quasi exclusivament dels orígens de la Festa i, en part, de la seva evolució i ben poc del PRESENT, del passat més recent i del FUTUR. Els investigadors locals han intentat d'establir quin podia ésser el moll, el nucli inicial, incrustacions o incorporacions històriques que la documentació existent ha permès d'estudiar. (L'amalgama resultant és ben visible: torneigs de color medieval amb vestimenta de vuitesca, per posar un exemple). És innegable l'interès, des de distints punts de vista, d'aquestes recerques, és preocupant, emperò, la facilitat amb què passam de veure la Festa com «objecte d'estudi» a moralitzar sobre la «festa real», patrimoni col·lectiu i vivent, contemplada com una reliquia en fase de corrupció.

He cregut que hi havia un motiu central que justificava de reprendre el tema: molta gent creu que les Festes de

Sant Joan «s'estan fent malbé» quan, en realitat, el que volen dir és que Sant Joan està canviant, com ha canviat sempre, i que una descripció de la seva mobilitat actual podria ajudar a confondre determinades concepcions de les tradicions.

Si intentàvem de determinar els aspectes comuns i comparatius, en una comparació, diguem-ne, inter-ètnica, i els aspectes originals ens hauríem d'engrescar en l'observació dels àmbits que ens són més propis (La Mediterrània, Països Catalans, Les Balears) per descobrir les característiques compartides i originals de la nostra Festa. És una feina que qualche dia duran a terme aquests estudiosos que anomenam antropòlegs o sociòlegs de la Cultura.

«Festes incomparables, úniques, ancestrals...», ho sentim a dir cada any, amb orgull, sense que, al mateix temps, siguem capaços de determinar allò més específic de Sant Joan, fora la referència única a St. Bartomeu, Sant Martí, o Sant Llorenç dins l'espai estret d'aquesta Illa. Només un suggeriment que oferesc amb timidesa després d'aquest paràgraf: «...existen notables diferencias entre las culturas que insisten en fiestas de sentido cósmico o vinculadas a las estaciones y aquellas otras que ponen el énfasis en las de carácter histórico» (3), seria ben sucós de descobrir al costat de l'element pagà, allò que té Sant Joan de Festa agrària, primaveral, i de l'element religiós qualche esdeveniment que lligui amb la Història: Sant Antoni (1287), 9 de Juliol (1558).

«Festes tradicionals...» ho són totes, en major o menor grau, si és cert que més antic que Sant Joan ho és el fet, radicalment humà, de «fer festa». Fer una Festa és participar i és una participació popular creixent la que ha anat donant a Sant Joan una nova fesomia que posa en perill la

Bolletí

de

subscripció

NOM

DIRECCIÓ

POBLACIÓ

es fa subscriptor de la revista **LLUC** per l'any 1981. Pagarà l'import (480 ptes.)

..... enviant gir postal o taló bancari barrat

..... contra reembossament (o al cobrador domiciliari si viu a Ciutat de Mallorca)

..... per un rebut domiciliat a Banc o Caixa

Marcau amb una X la forma de pagament que us interessi.

Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a **LLUC, apartat de correus 619, Palma de Mallorca**, i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

tradicció. Havíem heretat un Sant Joan que era fonamentalment ESPECTACLE i que avui s'ha tornat ACCIO I PARTICIPACIÓ, d'aquí em sembla que parteix la transformació de la nostra Festa. D'aquí i de l'apropiació, quasi com un asalt, per part dels joves del nostre Sant Joan.

LES FUNCIONS de la festa, en minúscula, son percebudes habitualment en contraposició a la rutina quotidiana que, en aquest cas, és «treball» i «oci» sempre i quan l'oci, per motius d'orde cultural i biogràfic, és temps residual, de baixa qualitat, rutina, programat: allò que queda després de quaranta hores setmanals de feina, quan n'hi ha, és clar; en cas contrari, l'atur forçós genera un temps lliure enervant, explosiu.

No fa falta dir que el temps lliure pot acomplir altres papers més creatius distints de la subordinació de servir per a repassar el desgast quotidià d'energies físiques i mentals. Obviament aquesta és una qüestió essencialment social d'on se'n deriva allò que ja sabem: la qualitat de l'oci i el temps lliure depèn de la qualitat del treball.

Podria semblar excessiu de pensar el cicle de l'any per quantitats d'hores treballades i esquitxades per uns parèntesis festius no menys programats que un calendari de treball on les Festes no tenen altre qualificatiu que «recuperable»/«no-recuperable».

La festa és qualche cosa més que temps lliure. Al costat de l'«home faber» conviu l'«home ludens», l'home jugador, el joc, capaç de produir plaer en si mateix, de sotmetre's a unes regles, però de crear i tornar un infant, de sumir-se en l'inconscient, de satisfer el desig. Aquí la festa té ple sentit en si mateixa, com espai utòpic de plenitud, reivindicant que no hem nascut per patir, esperant fer de cada dia una festa.

«Joc» i «festa» tindrien en comú una funció biològica «en el sentit de que la festa, normalment, serveix per a compensar energies» (4), el joc, però, no té allò que la festa té d'institució social en el marc d'una comunitat determinada: entre la festa que celebra un esdeveniment casolà o familiar i la festa decretada per Consell de Ministres podem detectar tots els graus de festa com expressió cultural; parlem aquí de festa local en tant que element «integrador» i «definidor» d'una comunitat concreta: Ciutadella; institució en el sentit sociològic del terme a prop de costums i hàbits que serveixen de preludi festiu: la neteja de les cases —el costum d'enblancar per St. Joan vist com a ritus purificador de connotacions religioses—, la gastronomia pròpies d'aquests dies, etc. element, aquest darrer, que va perdre la seva vigència des del moment que no cal esperar la festa per a certes despeses ni típiques ni ostentatòries.

LA FESTA COM A NECESSITAT no pot fer abstracció dels aspectes conflictius d'una societat diversa, heterogènia, si la festa juga un paper de cohesió, de solidaritat, també si s'hi barregen elements de distensió fruit, justament, de la tensió moral i constricció social que converteix la festa en un oasi de llibertat: el que no és possible sense sancions ni crítiques és permès durant la festa o, fins i tot, imperatiu, ritual, normatiu, com el consum d'alcohol perquè «Sant Joan si t'ho mires amb sang freda...»

Aquest aspecte revesteix la Festa d'una FUNCIO ALLIBERADORA, d'altres en diuen catàrtica, netejadora, terapèutica. I és en el terreny de les relacions parasexuals on s'observa aquest major marge de tolerància. La nostra Festa de Sant Joan, detonant en tants d'aspectes, n'és un bon exemple d'allò que qualcú anomenaria promiscuïtat («per Sant Joan es fan i desfan moltes parelles...»). L'amor romàntic d'una avellaneta llançada amb gest enamorat és ja un tema de literatura o un bell record dels avis.

Molt més difícil de discernir, en canvi, l'«aspecte econòmic» que sol acompanyar els muntatges festius, qui té, però, interessos visibles? Si ens referíem al nostre Sant Joan descobriríem amb satisfacció que no ha estat afectat per un procés d'«estandardització» de les Festes Majors convertides a molts de llocs en fires, muntanyes russes, tómboles i verbenes que mostren, amb dificultat, qualche cosa d'original.

(Foto Fedelich)

He esmentat, de passada, el que té la Festa de cohesió, de lligam i de solidaritat. La Festa de Sant Joan és, indubtablement, un element definidor de la comunitat, jo crec que podem parlar de Sant Joan com a «símbol d'identitat ciutadellenca» (5) —«perquè duim Ses Festes dins sa sang»— només comparable al 9 de Juliol (6), salvant totes les distàncies, i amb la diferència substancial que aquest darrer no és viscut com a Festa ni és sentit per una majoria de ciutadellencs, per la desgràcia de la uniformització cultural que ens ha estat imposada per descolorir la memòria col·lectiva.

Però «símbol d'identitat» és una expressió ambigua que podria amagar el fet que qualcú determini «quina» i «com» ha d'esser la identitat, que ens marqui el model al qual ens hem de conformar, d'on «identitat ciutadellenca» pot esdevenir fàcilment ideologia: creant el model del bon santjoaner (i la ideologia, per definició, expressa els conflictes d'una societat diferenciada, destapant-los o encobrint-los). (7)

(1) JAUME FANER JUANEDA a L'Iris-Extra de 1979 recensiona, amb molt bon criteri, tota la literatura sobre Sant Joan.

(2) Entre tots els treballs del Sr. Pons Lluch, molts d'ells inèdits, sobre la base d'un dipòsit documental exhaustiu, em sembla definitiu el dedicat a demostrar l'origen religiós de Sant Joan.

(3) HARVEY COX és un teòleg nordamericà molt llegit fa uns anys i autor, entre altres llibres de «La Fiesta de Locos» (Ed. Taurus, 1972).

(4) JUAN PRAT i JESUS CONTRERAS: «Les Festes Populares» (Ed. Dopesa, pag. 119). Dec a aquests autors moltes de idees d'aquest article. Es tracta d'un llibre entenedor i suggestiu.

(5) Recordau l'acudit del ciutadellenc que «passa de pillo» al cel i en sentir el tambor i el flabiol surt de l'amagatall i es descobreix.

(6) MATEU CUNILL escriu a l'Iris-Extra de 1977, pag. 31: «Vol-dria que algú digués als jovenots que molt possiblement aquesta admiració i arriscament d'ells, botant davant i darrera i per entre els cavalls, vengui d'aquell fet. Voldria... que cada 24 de Juny tinguéssiu una recordança certa, aquell heroisme s'hó mereix, de que sols cinc dies més tard... començaven aquelles glorioses pàgines fins que es 9 de Juliol data en qu'els pocs defensors que quedaven foren fets captius...»

(7) «¿Cuál fue el momento más emocionante en su participación en las fiestas?». — Participar en unas fiestas que barren todas las ideologías, antipatías, discordias ya políticas ya sociales, etc. Y lo más emocionante es la fraternidad, germanor...» (Iris-Extra de 1976, p. 19).

La festa no és el lloc on es ritualitzen els conflictes, tanmateix em sembla tèrbola una excessiva sensibilitat, autèntica por, que qualsevol belluma d'hostilitat guaiti, just per un moment, a l'escenari festiu. Podria estar d'acord en «...deslliurar la festa de dissortades utilitzacions polítiques d'un signe que no podem acceptar» (8) si no recordàs l'escàndol que van aixecar unes camisetes amb els dors «Hospital Comarcal» durant la Festa en uns moments en què aquesta reivindicació era especialment sentida.

La identitat d'un poble no són uns elements estàtics, immòbils, unes característiques biològiques i hereditàries, dir que «ses Festes reproduïxen sa idiosincràsia de sa nostra raça...» o són ganes de crear mites o és pura desvirtuació de les paraules. Parlar de Sant Joan i, tot seguit, escriure que «la història i totes les essències més pures de Ciutadella...», per posar tot just uns exemples, és crear una mística entorn d'uns models que es pretenen intocables. I, sobretot, models únics: existiria una essència de ciutadellenc, «un espíritu ciutadelano» penyora de casticisme, que té la seva expressió en la «paràbola del bon santjoaner», es a dir el qui estima Ciutadella, el que deixa les coses com van i com estan. Què vol dir estimar Ciutadella? Com s'expressa la fidelitat a un poble? perquè, si estimar Ciutadella és, només, respectar Sant Joan, ¿quin nom té no respectar la naturalesa, el patrimoni col·lectiu o la Llengua Pròpia? (9).

Estones sembla, i perdonau la fredor de les meves paraules que no és altra que la lluita del qui estima, que Sant Joan és un gran «acte d'afirmació» dels ciutadellencs davant tot el poble de Menorca («ses altres festes a's costat de Sant Joan són una...»). Indubtablement hi ha dins l'inconscient col·lectiu un element reivindicatiu que clama per certes incomprendiments i vexacions històriques. No crec que sigui un sentiment morbós, dolent o reprimible si alguns, entre nosaltres, no pensassin que existeix una raça de menorquins-de-ponent i una altra, adversària, de menorquins-de-llevant.

* * *

EL DEBAT SOBRE SANT JOAN està encetat, la discussió sobre el Present i Futur de la Festa és aquí des de fa uns anys.

—«¿Cree que nuestras Fiestas de San Juan necesitan una reorganización acorde con los tiempos actuales?» (pregunta formulada per la redacció de L'Iris als nombres Extra de 1976, 1977, 1978). La pregunta resumeix el centre de preocupació existent.

—«¿Quién es el guapo que se atreve y pueda hacer una reorganización sin romper los verdaderos moldes y esencias de nuestras fiestas?»

—«Creo que no deberían introducirse elementos extraños a las mismas y que no degenerara en abusos y actitudes de carnaval.»

—«Deberían mantenerse en toda su pureza original, de tal modo que el reconocimiento en los tiempos actuales de los auténticos valores que ellas representan dependerá, precisamente, de la fidelidad que se guarde a sus orígenes.»

—«...añadiría civismo y suprimiría alcohol»

—«ahora que tanto se habla de democracia creo que esto debería consultarse al pueblo.»

—«El espíritu de las Fiestas de San Juan nunca ha cambiado y no puede cambiar, como no puede cambiar el espíritu ciutadelano.»

—«...las Fiestas son algo intocable.»

—«...solamente que se supriman los abusos que perjudican la pureza de la Fiesta.»

I moltes més d'aquest tremp o semblant. No les facem malbé! ens exhorten cada any a les Salutacions que serveixen de pregó festiu.

Deia més amunt que la gent es resisteix a deixar de veure com a degradació el que, realment, és un canvi imperceptible fins a cert punt inexorable. No hi manquen, sortosament, entre els nostres entrevistats els qui així pensen:

—«Si hi ha d'haver reorganització ja la farà el temps amb l'ajuda dels entesos.»

—«El pueblo va a encargarse de dar la pauta festiva de nuestras fiestas. La reorganización, en todo caso, ha de surgir con el comportamiento o hábitos sociales pero no por la vía de la decisión jerárquica.»

La consciència de canvi hi és; els mateixos que manifesten inquietud per la «degeneració» de la Festa confessen que no s'assemblen a les del seu temps i la mudança, admetem-ho, s'ha produït sense manipulacions. Ho ha exemplificat en Miquel Anglada, home d'excel·lent humor i bons acudits: «l'altre dia ho vaig entendre mirant una foto de quan era petit: som el mateix i no m'assembl gens». Si açò és així, on és l'esquelet? què ha de canviar per a poder dir que Sant Joan s'ha tornat una Festa distinta?

La Festa ha canviat i no precisament per decret, com correspon a tot allò que és patrimoni col·lectiu. Pens, encara, que no hi havia remei si no volem que la tradició deixi d'esser popular, herència que té la seva pervivència precisament en el canvi. Ens agradi o no, quantes tradicions han d'esser populars! La mort d'un parent de primer grau exigia tres anys de dol, institució social que el problema ha anat abandonant. Crec que, en rigor, s'hauria de matisar allò del «valor de les tradicions», l'escala de valors imperant a un determinat moment posa en qüestió que una tradició sigui un valor que en si mateix i, per tant, perdura. Parlem a un nivell de conceptes generals.

Es curiós, n'hauriem d'estar gojosos, que mentre les festes tradicionals es troben pertot arreu en un moment crític, quan es parla de «recobrar» les festes populars, nosaltres, en un moment anterior, maldam de «preservar-les». Sant Joan no és un text dramàtic escrit que roman inalterable en el text, escenificat en més o menys encert, és una festa, un univers irracional, creatiu, imaginatiu, sotmès, com una cançó o una rondalla, a una constant alteració del poble-autor. Poques coses caracteritzen tant el nostre temps com la idea que «tot canvia», una plaça, un carrer, el paisatge, la manera de vestir, de menjar, de consumir, de conuiu i d'estimar...

* * *

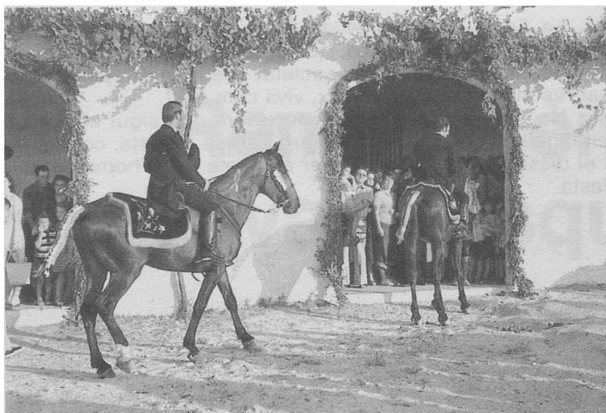
1) Crec, en primer lloc, que Sant Joan ha sofert un procés de CARNAVALITZACIÓ en tot allò que té de participació i de deliri. Ha perdut el que tenia d'escenificació per convertir-se tot un poble en artista. Com una gran nit de carnaval, de pols i de gin, en què el més tímid ciutadà i el més respectable dels vesins ens revelen secrets insospitats i en què, potser només una nit, dormen els prejudicis de la moral.

2) LA MUNICIPALITZACIÓ de la Festa és també un altre element de canvi. Una intervenció municipal que tampoc no arriba als maldecaps de certes comissions de «festejos» que amb prou feines aconsegueixen d'oferir «pa i circ» al ciutadà amb un programa costós de diversions. Si bé és cert que la nostra Festa «funciona per si mateixa», amb un mínim muntatge, el paper de l'Ajuntament s'ha incrementat d'ençà que al costat d'una «Junta de Nobles» existeix una «Junta Municipal de Sant Joan» que, no obstant fins aquí, pot dir-se que apleix funcions de col·laboració més que no d'organització. (Sembla ésser d'iniciativa municipal la recomanació feta als taverners indicant-los la conveniència d'adulterar el gin-batiar-lo una mica més i minvar així l'èxtasi de masses).

3) És estesa la coincidència que el PAPER DE LA DONA ha mutat amb els anys. De mirar i ser contemplada, festejada, perseguida per un cavall o una avellana, la dona ha saltat la barrera per entrar en el camp de joc. Allò que té la Festa d'atributs masculistes, com són el risc, la competició en el consum d'alcohol, la resistència, etc..., són compartits amb resultats igualables per les jovesnetes de Ciutadella.

«O et fan por es cavalls?, «nem, jo t'hi menaré, agafa't fort!» i per agafar fort, per tocar o per fer..., una senalla, un tímid, introductor, ansa-per-ansa no fa més que nosa. Parlem de la Festa dels joves.

4) En la «DESACRALITZACIÓ» de Sant Joan s'observen alguns dels símbols perduts. D'un costat és evident que el «moment religiós» no ocupa un lloc central —s'ha de remarcar, tanmateix que d'ençà que el culte ha adoptat

Sant Joan de Missa (dissabte)
(Foto Fedelich)

un llenguatge menys críptic i més accessible la participació és ben notable—, així, per exemple tota la simbologia de «s'homo d'es be» fins a la mateixa presència d'un clergue entre els actors-cavallers no pot ésser entesa ni interpretada sense fer referència a èpoques anteriors de la Festa i, per tant, no és coneguda d'una ampla majoria. Una vegada més hauríem d'encetar el diàleg: determinar si «conèixer» la Festa és un graó imprescindible per a «fer festa», i/o si Sant Joan és un fòssil d'arqueologia cultural, d'un estricte interès científic, un món lúdic, i si és possible, i desitjable, lligar els dos nivells de vivència.

5) La MASSIFICACIÓ de la Festa, amb un evident problema d'espai, és potser el fenomen, si n'hem d'explicar les causes, més simple d'explicar. La mobilitat física de les persones, el reclam publicitari, etc., actuen com a cita massiva, anyal, ineludible per a propis i estranys. L'opinió, però, es dividiria si insinuàvem que, als mateixos temps, Sant Joan ha sofert un procés de «turistificació» en allò que comporta d'element estrany a la Festa, de públic espectador en detriment de la participació popular.

El fet és contradictori: imaginau un rotlo, una tertúlia fora de l'Illa, presideix un ciutadellenc que exprem les paraules —les mastega si ha de parlar en castellà— esvalota el gest per fer entendre què és un «caragol»; al cap d'una estona, rendit, dirà: S'ha de veure!

Ens afalaga la capacitat d'atracció de la Festa, en feim carta de nacionalitat per a tot visitant; Sant Joan figura en els programes de gregarisme turístic («Fiestas Medievales, Ecuestres...»), és d'interès turístic nacional, però ens incomoda, ja no hi cabem!. Ens fa mal aquell desconeixement de les «regles de joc» de certa gent; Festa és contagi, benvinguda general, acceptació sense preguntes, però punxar el lloç d'un cavall és una infracció.

6) «Regles de Joc» no són PROTOCOLS. Aquest fet meravellós d'un llibre sense fulls que ens ha arribat mereix un comentari. Jo crec que el fet que a un moment donat s'hagi sentit la necessitat de posar per escrit el llibre que «tothom l'ha oït anomenar i ningú sap on rau», el llibre de «Les Set Sivelles», explica una mica el clima actual. Déu me'n guard de judicar malèvolament que el Sr. Pons Lluch, ciutadellenc de socarrel, enciclopèdia sanjoanenca, donàs a conèixer el que fins aquí havia estat patrimoni de transmissió oral, però res no es fixa si no veu amenaçada la seva existència, no s'estaca un arbre si no tomba.

La relaxació dels protocols és evident, però no irreversible. Les exigències tradicionals per a poder cavalcar, el comportament dels cavallers, etc., han mostrat els darrers anys una major tolerància. Els protocols, però, d'aquesta litúrgia preservada com a essencial a la Festa, en ésser posats per escrit veuen interrompuda una evolució normal, quina edat tenen els actuals protocols?, ben segur que edats distintes.

D'altra banda, en l'ordenament vigent, la presidència de la Festa, amb les competències inherents al càrrec, o la Junta Municipal de Sant Joan podrien retornar a una apli-

cació èstricta, restrictiva, que ja no seria només consuetudinària sinó literal d'allò que li és encomant: «Vetlar per la puresa de la celebració de la Festa de Sant Joan, d'acord amb els protocols i costums que tradicionalment l'han regida» (Art. 1er. 1 del Reglament de la Junta Municipal de Sant Joan).

7) Els ASPECTES JERÀRQUICS de la Festa demanen un tractament alhora matissat i flexible. Per a qualsevol observador distanciat la presència d'un membre de l'aristocràcia local, resident o no a l'Illa, d'un clergue, pagesos i menestrals faria pensar en la vigència d'una societat en què cadascun d'aquests sectors socials juga i té un pes específic. Encara és possible que qualche insurrecte, afectat d'ingènua sensibilitat democràtica, es rebel·làs davant la desfílada de cavalls, plebeus i patricis.

No crec necessari assatjar un comentari d'història social per a demostrar el que és ben visible; en la nostra societat actual, la Ciutadella de 1980, l'estratificació resultant de la industrialització, el sorgiment de noves classes no lligades hereditàriament a la possessió de la terra, etc., configuren una piràmide social que té ben poc a veure amb una societat d'estaments-braços desiguals, per definició, davant la llei. Bastaria examinar el fenomen de la propietat rural: d'un costat, és certa —però no indiscutida— la pervivència d'uns contractes de conreu arcaics, ancestrals, quasi feudals, de l'altre, la desfeta de la «classe dels terratinents» per excel·lència ha donat pas a un nou tipus de «senyor de lloc» que ha desplaçat aquells com a grup socialment ascendent. Un fenomen, al cap i a la fi, que té poques vessants originals respecte al sofert a altres llocs on la modernització, concepte ampli, ha transformat l'estructura de sectors socials.

Em sembla, per tant, que veure en el «Caixer Senyor» un símbol de poder és exhibir, anava a dir, ignorància. El procés està iniciat: el «Caixer Senyor» és cada vegada no tan Senyor i més President de la Festa, no tan noble i més actor; i per representar, per presidir, importa poc —importarà poc en futur— la identitat personal. (Ha canviat prou la societat per fer irrepelible aquell contra-Sant Joan de 1868 en què les forces antimonàrquiques van pretendre nomenar un membre de l'Ajuntament en substitució d'un Noble).

—«Podrà un dia desaparèixer Es Caixer Senyor?», demanava la redacció de l'Iris i Josep Ignasi Saura Miret, el qual respon:

—«Açò és un assumpte que cada any es posa més malament, ara, mentre hi hagi ciutadellencs no crec que pugui desaparèixer».

Certament, mentre hi hagi ciutadellencs hi haurà Sant Joan, existirà un President de la Festa. Les dificultats materials s'han accentuat, dificultats per a trobar un hereu disposat, despeses importants, etc.

(No m'he referit als distints nivells de participació dins Sant Joan. Ho llegireu en bella prosa catalana, pulcra, nostàlgia, idealitzada a «Vint Caires d'un mateix Sant Joan» de Mn. Martí Camps. No havia dit encara que al costat d'un univers carnavalesc, darrera la Presidència, hi ha en Sant Joan un món de «festa pagesa», paral·lela, vistosa, elegant i discreta, fora porxadés i guitarrons. No hi trobarem les submissions i servituds d'altre temps, avui refluixades i, en tot cas, escenificades a la qualcada de Sant Joan).

Voldria insistir en la idea de L'ESCENIFICACIÓ, escenificació no és sempre espectacle. Em resistesc a reproduir com a real el que ha esdevingut un mite: la Ciutadella noble i levetica, idealització present en la prosa de molts d'erudits i lletraferits locals. Permeteu-me encara la paraula, si fem nostres les exhortacions de la Junta Municipal de Sant Joan quan parla de «promoure un coneixement cada vegada més intens per part del poble dels continguts de tot tipus (folkloric, religiós, social) que les festes de Sant Joan comporten...» hauríem d'entendre que aquest coneixement és una vivència cultural que ens trasllada a una època d'estaments socials, a una societat gremial, a una sensibilitat religiosa que no és vigent però és part de la nostra identitat. Vist així, ni Caixer Senyor ni Capellana, ni pagesos ni menestrals són persones amb noms i llinatges, sinó actors que escenifiquen la nostra història.

Si aquesta tasca és pedagògica no està deslligada d'una més ambiciosa i tossuda: la de saber «qui som», «com érem», «què volem», elements d'identitat meravellósament reflexats en la complexa imatgeria i muntatge escenogràfic de Sant Joan.

Reprenc el tema inicial per a escriure que, sortosament, s'equivocava D. Josep Maria Quadrado quan deia que: «esta tradicional fiesta, com dijimos, lleva mucho de singular i significativo, acabará como todas y quizás su fin no esté lejos i por esto nos hemos ocupado de su narración...» (Iris-Extra de 1977, p. 8).

Una festa no pot morir mentre no façem de cada dia una festa, mentre del treball com a necessitat i servitud no se'n derivi, també com a necessitat, el temps lliure, l'oci i la festa, que, com escriu un teòleg, sovint és com un vespre de Nadal, obligats a «passar-ho bé» perquè demà és dilluns, i en comptes d'esser interrupció, activitat utilitària i subalterna, la festa ha d'esser «activitat lliure i senyora, no subordinada a cap altre fi. Aquesta condició de la festa, el seu contrast amb la vida ordinària, mostra un altre vessant: afirma que l'home no ha nascut per a la fatiga, per inevitable que aquesta sigui, sinó per al plaer, no per al regateig sinó per a la possessió» (10). Poden morir, o canviar les litúrgies, els rituals, les celebracions quan aquestes són sentides amb una sensibilitat que, com tot, és expressió d'un temps que corre, llenega i fuig.

La Festa és aquí, 24 de Juny; a l'entrada d'estiu, calenta, eròtica i dionisiaca, que vessa risc i poesia. Tradició immaculada i mirall d'una societat que ha mort, part de nosaltres mateixos, i tanmateix, viva com mai!

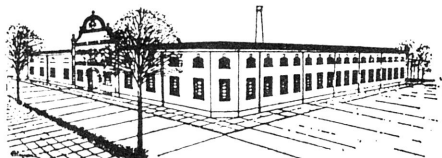
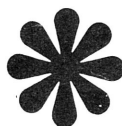
No morirà Sant Joan si deixàvem que sigui el que els ciutadellencs vulguin que sigui. Perque la festa, com la llei i el dissabte, ha estat feta per a l'home i no l'home per a la festa.

IGNASI MASCARO
St. Joan de 1980

(8) Salutació del Caixer Senyor de l'any 1978.

(9) He recordat aquí el discurs valent de l'amic Joan López al 9 de Juliol d'antany, intentant d'actualitzar el sentit de la celebració i desmitificant un patriotisme reaccionari. Deia: «...els enemics de Ciutadella els tenim avui dins les murades en tots aquells que tenen interessos en l'especulació i en la venda de Menorca».

(10) JUAN MATEOS: «Cristianos en Fiesta» (Eds. Cristiandad, 1975, pag. 261).

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

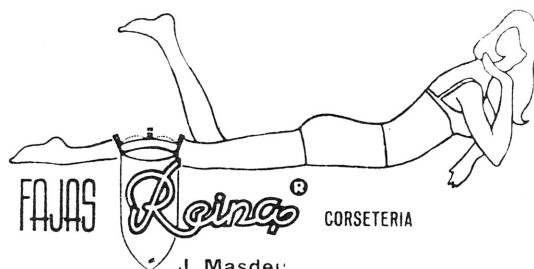
bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón - Telèfon 50 19 00

I N C A

Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 2160 33 - Palma de Mallorca

al servei
de la dona
jove i elegant

dona
corseteria

J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

Reminiscències de festes cavalleresques a Ciutadella

La tradició i les reivindicacions ciutadanes en unes jornades populars

Tornada de Sant Joan de Missa
(Foto Fedelich)

Qui arribi a Ciutadella el 23 o el 24 de juny, si no va previngut, es trobarà de cop immers en una mena de bogeria col·lectiva. Potser la millor manera d'explicar com celebren aquí la festa major és convidar a anar-hi i prou. Naturalment que haurà d'intentar quelcom més.

Des de temps immemorial —començament plàcid per a no posar-se en disquisicions històriques—, a Ciutadella i Maó per la diada de Sant Joan els jurats de les Universitats, o els antics Ajuntaments, juntament amb els sobreposat i caixers dels gremis i el capellà que corresponia, anaven tots a cavall fins a les respectives ermites dedicades a Sant Joan, a cantar completes. La cavalcada acabava amb curses i altres demostracions eqüestres a què per molts anys hem estat aficionats, els menorquins. Per estranyes circumstàncies històriques, l'antic sistema municipal té encuny català i les commemoracions civico-religioses es conservaren a Menorca fins al 1835, i des d'aleshores a Maó van abandonar el costum de la cavalcada del dia de Sant Joan. A Ciutadella, però, es va conservar la tradició en gran part per tal de perpetuar el record d'una organització estamental, classista o caciquil, si voleu, perquè el principal representant de la cavalcada, com abans de la Universitat general de Menorca, és un representant triat entre les famílies amb comanda de noblesa. El temps ha permès la introducció de certs elements nous, avui, a més dels genets clàssics: «es caixer senyor», «sa capellana» —així en femení— «sa somareta» de formació semàntica també, perquè es tracta d'un autèntic ruc ben desenrotllat que suporta el pes del flavioler que obre el pas de la cavalcada amb el toc d'una breu melodia compassada amb un tamboret: «caixer menestral» i el «caixer pagès», als quals s'han afegit el «caixer fadrí» —que porta una bandera vermella amb la creu blanca de Sant Joan de Malta— i un nombre indeterminat de genets i cavalls que arriben a la seixantena i de vegades més.

VINCULACIÓ EN AUGMENT

La perpetuació del predomini dels estaments privilegiats ha restat ben viva en l'organització de la cavalcada —o «qualcada» com diem a Menorca— però, per altra banda, la vinculació del poble a la festa ha anat en aug-

ment, i fora els folkloristes més entesos, ningú no posa atenció a ancestrals significacions socials i la festa és una explosió popular, sobretot els anomenats «caragols» on la música toca a rompre i s'organitza una mescla de gent enfol·lida que fa saltar els cavalls i es juga el físic entre les potes dels animals que els cavallers han de subjectar en dobles regnes emmig d'una cridòria. L'espectacle comunitari, en què participa tothom, acompanyat d'apedregades de vegades i amb fortes libacions de gin —la beguda alcohòlica típica dels menorquins—, dura hores. Ben interessants són les corregudes d'es Pla, diuen que tenen reminiscències medievals, jo no ho sé. El Pla, la Colàrsega del port ciutadellenc, a mitja tarda de la diada de Sant Joan els cavallers fan les seves curses i altres exhibicions com el joc «S'ensortilla» o sia enfilar amb una llança de fusta una anella penjada a tot galop del cavall. Un altra joc és el de les «carotes», un genet porta un escut de fusta on llueix una enorme caricatura d'algun personatge rural —d'aquí el nom de carota— i un company amb una pedra a la mà ha de rompre l'escut a cops mentre ambdós cavalls desenfrenats galopen i un cop estellada la carota els genets deixen anar les regnes i s'abraçen fins a besar-se a cada galta. No solen caure.

EXHIBICIÓ DE SAMARRETES

El jovent ciutadellenc, i no ciutadellenc, perquè la festa s'encomana, viu aquestes manifestacions d'una manera activa. Des de fa no massa anys s'hi ha afegit l'exhibició de camises i samarretes pintajades. Enguany n'hi haurà —d'unes que segons diuen reclamen la solució del problema sanitari que Ciutadella té plantejat; segurament que és la primera vegada que es fa una reivindicació semblant dins les festes de Sant Joan.

Acabades les festes, Ciutadella roman silenciosa, algun mal al fette, roba bruta, fàbriques tancades per vacances i a esperar un altre dia de Sant Joan. Recomençarà la rutina, la feina, les crisis del calçat, la manca d'assistència sanitària, etc.

ANDREU MURILLO
de Diari «AVUI»
23 juny 1976

Sant Joan, carta d'identitat popular

Cada cosa en el seu temps: pel maig cireres i pel juny... Sant Joan a Ciutadella! Açò, que bé podria ser un spot publicitari, no és més que una expressió d'aquest profund ritme de la terra que fa aparèixer cada any els fruits del temps després de lenta i sàvia maduració.

Com a fruit saborosíssim i primerenc de l'estiu, ve que tenim Sant Joan en portes. I a requesta d'aquest entusiasta animador del periodisme menorquí que és en J. J. Pons Fragra, aquí me trob una altra vegada emplaçat a escriure «cosa» sobre Sant Joan i la nostra festa. I què en direm que tothom no sàpiga?

«JO T'HO ASSEGUR QUE N'HI HAVIA...»

Si el Mestre Benejam la vegés, la generació que aquests darrers anys acudeix a's Born, a Santa Clara, a's Pla..., a tots els actes de la festa!

Les festes de Sant Joan cada any van a més, cada any augmenta la gent de fora que ve a veure-les i que acaba per participar-hi. El seu entusiasme s'encomana. Cada any també és tradicional que l'alcalde de la nostra ciutat esmenti en la seva salutació els menorquins que

vénen dels altres pobles de l'illa i els forasters tots que ens visiten...

Però també hi ha gent que creu —i de vegades, val dir-ho, no sense motiu— que la festa es deteriora, la cosa degenera i açò ja no és allò que era.

Així que, tal vegada, bé s'ho valdria que ens deturàssim a reflexionar despassionadament —si és que, en tractar-se de Sant Joan, açò és possible— i provàssim d'esbrinar bo i clovella, positiu i negatiu del que s'esdevé durant els dies de la festa major ciutadellenca.

«...EN ES BORN, DE GERNACIÓ...»

Certament les de Sant Joan són la manifestació més genuïna de les festes majors de Menorca, la més pura, la millor conservada. Els folkloristes hi han volgut reconèixer notables reminiscències medievals i, en efecte, la mateixa **qualcada** perpetua el record d'una organització estamental, classista o caciquil, on es fa palès el predomini dels estaments privilegiats, com reparà en un article del periòdic l'historiador Andreu Murillo, que abans del meu ara es reprodueix.

Aquesta estructura gremial o, si voleu, feudal ha evolucionat, clar, al pas de temps, amb la consegüent introduc-

ció d'elements nous, que els experts en la matèria ens han deixat estudiats. Avellanes, «jaleo», caixer fadrí, etc., serien fruit d'aquestes innovacions.

A poc a poc, la significació ancestral de la Diada s'ha transformat. Aquella festa senyorivola i pagesa, aristòcrata i rural, tot i mantenir les formes rituals inalterades (vegeu la rígida i estricta reglamentació normativa dels actes santjoanencs al llibre de Josep Pons Lluch «PROTOCOLS DE LES FESTES DE S. JOAN DE CIUTADELLA»), aquella festa d'en primer ha anat adquirint una ànima dissemblant a aquella ànima secular, de quan la festa era una mena de parada militar i religiosa, cavalleresca, qualche cosa així com una manifestació d'ufana que deia als menorquins (la celebració cívico-religiosa també es realitzà a Maó fins a 1835): —Aquestes són les nostres forces, les nostres disponibilitats i aquests som els qui tenim cura de l'illa...

...A més a més d'això, però, la festivitats ciutadellenca ha anat assolint una major participació urbana, encara que són els pagesos —els caixers— qui, des del cavall estant, es sobreposen part damunt la follia dels vilatans engrescats a fer botar els cavalls. La diada santjoanera s'ha transformat ben prou en els

El Drach

BIJUTERIA DE NOVETAT

OBJECTES TÍPICS DE MALLORCA

Sant Domingo, 11

CIUTAT

Ultima Hora

La veu del poble i dels pobles

«S'ensortilla» (Foto Fedelich)

aspectes externs a causa de nous continguts eminentment urbans.

I quins?

En principi, una reacció festiva, explosiva, deslliuradora de repressions degudes a uns ritmes de treball intens, perllongat sovint més enllà de les vuit hores diàries, hores extraordinàries sobre les quals sol fonamentar-se el nivell de benestar material de bastants ciutadellencs.

Fortes libacions de gin —«batiat», hem de dir-ho—, turmentes d'avellanes que fiblen, corregudes, suor... La joventut i tots els qui per Sant Joan es senten joves, fan un **estrago** durant les curtes hores d'aquests sospirats dies de juny. Un autèntic **estrago**. Ho deim amb un castellanisme dels d'abans de la TVE, un castellanisme dels vells, com ho són el mot «**jaleo**», el títol de la peça «**El gato montés**» reclamat incansablement per l'afició dels qui acompanyen (?) els músics de la Banda Municipal i els versots de la darrera cançó de moda, que algunes colles «cañten» esgargamejant-se. I els més jovencells somien l'arribada de Sant Joan que els permeirà fer maneta, lligar o tenir el primer flirt amb l'al·loteta xorojada.

S'obren així, entre entusiasmes bàquics i follia juvenil (el seny per als altres!), les portes de l'estiu, del nostre estiu mediterrani turísticat, cada cop més malagradós per mor de causes ben conegudes.

«...ERA ALLÒ UNA PROCESSÓ DE SA GENT QUE HI ACUDIA...»

Aquesta invasió estival té els seus prolegòmens en l'embocada de gernaçió que umpl Ciutadella per Sant Joan.

Vènen els germans d'altres poblacions menorquines, vénen a participar en unes festes que també són seves, perquè ben menorquí és tot allò que, del llevant o del ponent o d'enmig de l'illa, senyala la nostra idiosincràcia.

Vènen els amics mallorquins i de d'ací d'allà dels Països Catalans, que han comprès el fenomen i riquesa etnològica de les nostres festes i volen gaudir-les d'aprop sentint-les seves també.

I vénen també d'altres indrets, que el coneixement de la festa específica ja s'ha difús arreu de la geografia espanyola i s'ha ficat a dins de més d'un prospecte de propaganda turística d'arreu d'Europa.

I tots, tots ens sentim units, amics, solidaris en l'esclat santjoaner.

Tots, tanmateix?

«...NO HI HA FALTAT QUALQUE EMPENTA...»

Tots no, però. La solidaritat santjoanenca es desfà quan la bulla degenera en brutesa, quan qualcú dels visitants i/o dels ciutadellencs mateixos no té aturall fent aladrogues i, de vegades, arriba a espenyar l'entusiasme dels altres.

Per açò, si afirmen l'alegria, el desbordament d'alegria que, posats a desbordar, trenca fronteres subtils i, aparentment també i només a estones, qualque barrera social; deim un no en rodó, emperò, a les formes del malgust, a alguns efectes de l'excés d'«esperit»... I si censuram i ens fan oi les formes que denoten l'alineació d'alguns (entenem-nos: cançons del consum de l'estiu, cridòries estranyes a la festa menorquina, etc.); no podem deixar de lloar la imagnació de què tan ufana els santjoaners en algunes situacions, en què tenen molt a veure-hi les colles de jovent que s'han preparat per viure la festa.

En demanar, com a ciutadellenc, que evitem determinades coses que van contra l'esperit menorquinista que ha de presidir, com altre Caixer Senyor, la nostra Festa, pot ser que no sintonitzi amb algun lector. Tanmateix, ho escric amb un desig, que s'inclou dins una aspiració més ampla, al coneixement, com més profund millor, de nosaltres mateixos: el desig que els ciutadellencs estimen Menorca amb fets i no amb declaracions més o manco esquizzades d'«heroisme». Amb fets, un dels quals podria ésser el d'esdevenir sempre més preocupats perquè, no es faci malbé aquest do dels segles que són les Festes de Sant Joan, que ha anat forjant el nostre poble i que feim presents puntualment cada any. Tota la nostra per-

sonalitat s'hi manifesta, amb el bo i el dolent, amb les virtuts i els defectes de la nostra manera d'ésser ciutadellencs. Com escrigué M.ª Aurèlia Capmany, la Festa Major d'un poble és com si aquest poble digués al foraster que la contempla:

—Veus? Nosaltres som així.

I és que la festa i la diversió són tan importants com el treball per explicar com és l'home, com és la cultura que ell va creant, com és el món que vol construir per demà. Un demà en què hi tenen un lloc important, —és el nostre voler—, les celebracions santjoaneres.

Hi ha tantes coses en la nostra societat que no ens agraden i que cal transformar! Si tenim unes festes tan polides, tan agradoses, comportarem que se'ns prostituesquin? Sigui la nostra tarja d'identitat neta i noble, alegre, entusiasta i vital. La dels pobles amb futur.

JOAN F. LOPEZ CASASNOVAS
Sant Joan, 1978

Consells que em sol donar el meu mirall uns dies abans de Sant Joan

Que et passi tot pel pensament. Digues el que pensis, sense pensar el que dius. Ralla: rallar per boca pròpia i, en esser possible per la d'altri. Parla tot el llarg que vulguis. Conta mil mentides, anc que sols les creguis tu. Paraules que restin com a llambrejos de focs artificials, de què tot-hom se'n vol guardar. No facis més tost relacions massa fantàstiques; açò si que s'ho poden creure i et donaria fama. Que esclati el teu cap.

Per un moment pensa que tot és dins el teu enteniment, que ho entens i que ho domines. Que domines fins i tot el que t'estic dient.

Vident, llig els llibres sense planes de la Història; entra als misteris dels cors que t'envolten, dóna el teu a qui te'l demani.

Per un temps, que venci la teva llum la foscor de cada jorn. Però no enlluernis ningú.

Prova d'apendre —creu en el que sents—; mostra-ho, sense volre treure profit del teu ensenyament.

Buida't del tot, deixa el teu cap en blanc i obert, sense murs el teu cos. Podràs, podràs, a més a més, convertir-te en un petit monstre, perquè seràs un monstre simpàtic.

Replè d'alegria —sintètica, si ve el cas— omple els ulls que t'envolten. Però que ningú se n'adoni si no ho pots fer. No ploris, no gemeguis, ni et queixis. Siguis fort.

—Et queda el recurs de fer-te el boig—

No repensis. Viu el teu instant, somia, bota, corre, camina si et vols fer veure.

Dóna continuïtat al teu cos. No et perdís dins la lògica, empolega la teva consciència i no et demanis respostes.

No afrontis, tampoc no odiis i, sobretot, no bramis el teu coratge damunt ningú.

—Viu els sons, segueix els tons—

No judiquis. Siguis discret i passa de llis, si no ho

aconsegueixes, recorre a la ignorància. No planifiquis mentalment aquestes jornades, qualsevol pla es pot tornar en contra teva. Deixa't endur...

No lluitis; qualsevol disputa et pot dur on mai podries suposar. No declaris la guerra, ni dins ni fora teu. No vulguis conquerir ningú, res no es conquereix, sinó un mateix.

Pensa constantment en els altres i així sabràs el que fas.

Recrea't. Agafa gust del que res costa, bota..., crida..., canta fins perdre totes les cordes, que no et quedi alè. Es el descans que pots trobar.

—No empris la paraula «no»—

Fés una cosa per s'altra, i deixa que cadascú faci el que vulgui; aixeca continuament les espatlles, arrufant la cara.

No et facis el sabut. Malda d'aturar-te en totes les coses, com si fossin desconegudes, que ho són. Deixa't esbaldir, que t'anul·li la sorpresa.

Viu; dóna vida. Enamora't, sense més pretensions. Perd la memòria per dos dies. FE QUE LA TEVA SIGUI LA HISTÒRIA COL-LECTIVA. Intenta enficar paraules a l'aire, que l'aire s'impregni de tu.

Admira les pedres, la pols, els carrers i les plaçes. Admira totes les coses. Escampa la teva llum. Viu la llibertat cada segon d'aquestes festes. Pren els teus desigs com a realitat; així veuràs la realitat dels teus desigs.

Treu-te la cuirassa per dos dies.

Beu d'aquest oasi, que la incomunicació serà de bell nou el teu desert quotidià.

I pensa que les festes de Sant Joan són la cosa més gran del món. Del món conegut.

BEP PORTELLA

RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

C. O. P. E.
MALLORCA

Nous Goigs de Sant Joan

Oh gloriós Sant Joan
anomenat Precursor,
feis que la Festa més gran
sigui també la millor!

1

Que el nostre poble no tenguí
perduda la seva història,
recuperi la memòria
i el foc de la Pàtria encengui,
ara que en ve ocasió
i els drets han de retornar.
*Feis que la Festa més gran
sigui també la millor.*

2

Sant Joan, sou esperit,
vida, voluntat i força:
no som poble empegueït
i si hem anat anys a l'orça,
ja nos anam redreçant,
ferma la mà en el timó:
*Feis que la Festa més gran
sigui també la millor.*

3

Vós qui sou s'Homo d'Es Be,
preniu el poble a be coll
i enduïu-vos a tirar a's moll
tot qui sigui un cap de be.
Puix que els camins del Senyor
vós anàveu aplanant:
*Feis que la Festa més gran
sigui també la millor.*

4

Un poble bo, independent,
feiner, sà, alegre i lliure
a Ciutadella ha de viure
sense excepció de cap gent.
Vos que sou batidor,
per vós se batiaran:
*Feis que la Festa més gran
sigui també la millor.*

5

Protegiu-nos de tots mals
dels esperits forasters,
que se'n duen els doblers
i nos destrossen cabals.
Vós qui no teniu descans
sou un home d'accio.
*Feis que la Festa més gran
sigui també la millor.*

6

Una Festa tan polida
es fruit de llarga ascendència:
que el poble en prengui consciència
i la servi com la vida,
i puix que la Tradició
no es morta quan es constant:
*Feis que la Festa més gran
sigui també la millor.*

7

El cava!! que molt s'empina
es que no te sang mesella.
Mai més, terra menorquina,
et deixis posar cap sella.
Pren exemple de Sant Joan,
que del Crist fonc Precursor.
*Feis que la Festa més gran
sigui també la millor.*

8

Sant Joan, quin bell esclat
d'amorosa galopada!
Feis que cada enamorat
ne trobi una enamorada
Ja que als «caragols» anau
per encendre foc d'amor
*Feis que la Festa més gran
sigui també la millor.*

9

Perquè els brots de joventut
superin les millors branques,
no hem d'esser poble vençut,
ans de virtuts indomables
I com que vós sou un Sant
que boni be ho podeu tot
*Feis que la Festa més gran
sigui també la millor.*

10

Veniu de la PAGESIA
i a Ciutadella, hi posau,
conduïu-nos a la pau,
arrabassau la injustícia,
Veure-vos davant davant
coratge i ànim mos do.
*Feis que la Festa més gran
sigui també la millor.*

11

Oh Glorios Sant Joan
de Ciutadella Patro,
en sentir sonar el tambor
i el fabiol, vos lloam
amb una Festa esclatant
que al món no te pario

*FEIS QUE SIGUI LA MÉS GRAN
I, AMÉN, TAMBÉ LA MILLOR.*

Lletra de Pere Xerxa

Notes de literatura santjoanenca

per Joan F. López Casasnovas

Ciudadella ja fa dies que lluu sota un sol d'estiu, que s'ha fet pregar, però que, si no s'esdevé un canvi, ja el tenim ben ferm. (Qui es voldrà errar, que parli del temps que farà). I començ així perquè més m'estim equivococar-me amb el temps que farà que no amb altres coses, que sempre hi estam exposats.

El sol escalfa. Com a dos amants vivissims, poble de Ciudadella i Festa de Sant Joan han començat a galajar-se, a festejar-se amorosament intensificant-se les cossiguetes: aquí en rallam entre amics, allà s'han vist tres cavalls, assullà es sent un fabiol agut que sona un al·lotell espavilat. Tot l'any hi ha el foc colgat; es destapa en avançar la primavera d'estiu, i l'abraçada eròtico-festiva arriba al paroxisme els dos dies mífics ciudatellencs, el 23 i 24 de juny, quan el poble és una festa, perquè la festa ens ha entrat al cor de tots i cadascun de nosaltres. N'hi ha qui diuen que ve d'abans, que els ciudatellencs venim al món amb el carisma santjoaner, amb una mena de febre:

Ets al·lots petits quan neixen
—i ho dic sense exagerar—
ja neixen duent sa febre
de ses festes de Sant Joan.

Tot pot esser. Ho creim: ho va dir un poeta qui no volia exagerar. I si més no, és ben cert que la nostra festa és popular, que és una de les principals manifestacions de la nostra personalitat col·lectiva i que l'estudi antropològic i sociològic del comportament dels ciudatellencs dins sa festa explicarien moltes coses males de reconèixer a simple vista.

El fet santjoaner ens ha fet vessar molta lletra. Lletraferits i poetes s'hi han abocat amb goloria, i és lògic, si sabem que els poetes són aquella mena de xerraires que es senten empesos a on no saben què fins que no ho han dit sota l'impuls del sentiment, inspiració o altres queboires. No em mou la pretensió erudita de presentar una literatura santjoanenca; tanmateix, provaré d'espigolar d'ací d'allà en el ric conradís d'aquesta tanca nostra.

Començaré per FOC I FUM, la coneguda sarsuela de Mestre Benejam amb música del M. Russó, perquè —com va escriure un jove periodista ciudatellenc— «les festes de Sant Joan i "Foc i Fum" estan tan intimament lligades que no se pot parlar de Sant Joan sense esmentar "Foc i Fum"». De peça costumista molt digna ha pogut esser qualificada per una crítica teatral seriosa. Efectivament, l'autor hi va posar tota la seva gràcia literària i tot el seu amor a la nostra terra, que no era poc. Quin ciudatellenc no haurà vist alguna representació d'aquesta obreta? Quants no n'hi ha que en sabrien recitar de cor bons bocins? Precisament aquesta compenetració públic-escena és el que fa que «Foc i Fum» entri ja a formar part activa tradicional de la festa. Tot té un «naïve», ple d'ingenuïtat patriarcal, que només s'aguanta a Ciudadella, perquè fora dels ulls ciudatellencs l'obra seria impenetrable. Per a fruit-la en tota a seva dimensió cal una hermenèutica, una capacitat especial —que tenim els ciudatellencs— de descodificar-ne els símbols, les referències folklòriques i els detalls costumistes locals que només aquí ens féren la corda del sentiment.

Hi ha detalls que ja se'ns escapolen. El pas del temps els reserva només a la tribu d'historiadors per si qualche

dia volen destriar què dimonis passava a's Còs (de Sant Nicolau?) que estava tan abandonat (1); quin personatge de nostra terra era l'amo en Toni Negre, que anava «davant ses processons» (2); quina planta i «boato» feia el rellogte d'es «treyatu» una nit sense funció; quin sastre més excel·lent degué esser en «Marsilino», qui feia vestits de moda (3), o com es parlava de la necessitat d'un pont que unís Ciudadella a «Dalt-es-penyals» (4). Tot açò és part de la nostra intrahistòria.

Altres detalls delaten l'humor fi i agut de Mestre Joan Benejam sobre la vida municipal (5) o sobre la pròpia lúdica del teatre quan fa, per exemple, que un personatge de la vida real (En Carrelet) sigui incorporat a l'acció escènica per un altre conegut personatge ciudatellenc (En Mollet), a aquí —per boca fictícia d'En Carrelet— fa parlar malament d'ell mateix:

Toni: —Mira-te'l, com s'altre dia em crida a un cap de cantó i... —Carrelet! —Que voleu?
—Feim un teatro de verano, ¿vós que voldrieu que jo sense fer-vos cap agravi fes es paper que sou vós?
Pericu: —Ja ho crec que haguera xalat
Toni: —I si té cara per tot, em va demanar sa brusa, sa gorra i fins es calçons.
Pericu: —I que li vau contestar?
Toni: —Li vaig dir que no en redó. I avui l'he vist an es Pla passejant-se amb dos senyors, i m'ha fet una carota... com aquesta, pitjor i tot».

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

Diumenge des be (Foto Fedelich)

i esdevé perplex en el seu conservadorisme a ultrança davant el canvi social (6).

En Toni Carrelet, xemeta, tafaner, simpàtic, «celesti»

(Hagi de lograr que en Tomeu se'n dugui aquesta berganta).

En Rafel s'Esquerrà, sabater esvalotat, representa l'impuls irreflexiu de molts de ciutadellencs per la festa i tè la pillada pròpia de l'obrere de banqueta que, tot i el rebuig de l'autor, desperta un corrent de simpatia innegable de part de l'espectador.

En Bartomeu de Son Tica, retrat del jovent del camp d'aquella època dibuixat amb mà amorívola per En Benejam, la faceta pedagògica del qual no s'està de denunciar la manca d'escoles rurals tan necessàries (7);

Na Francisca, al·lota plena de bondat i ben sotmesa, que als quinze anys ja festejava i que somia amb una vida matrimonial idealitzada pels esquemes més alineats que encara arrelen en el cor d'algunes al·lotes; i finalment,

Imaginu el gran efecte còmic d'aquesta curiosa introducció del món de la realitat en el de la ficció? Doncs, uns anys més tard es va esdevenir que En Carrelet en persona es va representar-se ell mateix!

Si la nostra atenció es deturà ara en qüestions més «serioses», hi podríem observar la saviesa d'en Benejam, qui, entorn al panorama de les nostres festes, fa desfilar per «Foc i Fum» tota una galeria de personatges populars i típics: el pagès, el sabater, el vellet simpàtic i endoiador, guàrdia-civils, al·lotim, etc., i que sap combinar amb perfecció les situacions líriques amb les típiques i d'animació (Acte II a un hort d'es Pla), tot mantenint viu l'interès de la peça.

Així l'Amo en Joan, qui s'ha criat entre terrossos representa els valors atàvics del camp menorquí, aferrats a la terra

**Sa terra és font de virtut
i mare de sa riquesa.**

En Perico, espavilat mosso de sabater que opta per fer-se missatge de Son Tica:

**D'ençà que no gaire bé
sa nostra feina mos va
jo ja volia deixar.
sa feina de sabater...**

Tota l'obra ve expresada en un llenguatge ben ciutadellenc, amb els acudits propis d'un autor observador de la

gent que reflecteix amb sa literatura costumista. (No oblidem, en aquest sentit, l'interès de «Ciutadella vella»).

El lector interessat m'haurà de perdonar que no hagi gosat escriure sobre el tema, essent que l'editorial NURA haurà tret segurament ja la 4 edició de «Foc i Fum», introduïda per la ploma de Mestre F. de B. Moll, fill d'En Mollet. A aquesta edició, hi trobarem, sens dubte, paraules molt més autoritzades que les meves. Amb tot, no n'acabaré el comentari sense referir-me a una altra particularitat que excità la meua atenció curiosa. Em referesc a l'escena onzena de l'acte primer, en què apareix una parella de guàrdia-civils que se'n duen En Rafel «a la prevenció». Els dos guàrdies s'expressen en castellà. L'explicació d'una força pública aliena a la població autòctona pot ésser ja satisfactiu per a entendre açò. Però si em permeteu, afliuraré una hipòtesi, si no convincent del tot, almenys no disbaratada. I és la següent:

Quan el drama romàntic esdevingué un gènere de moda al Principat de Catalunya a l'escalf de la Reinaxença, aquest adoptà el català com a vehicle d'expressió, la qual cosa provocà del Govern Central de Madrid, el 1865, una prohibició taxativa; tanmateix, al cap de dos anys rectificava i disposava, però, que almenys un personatge del drama s'hagia d'expressar en castellà. Aquesta disposició tan absurda fou derogada poc temps després, a la caiguda de la monarquia d'Isabel II. Els historiadors del teatre català ens assabenten que açò va calar en una mena de tradició escènica que feia sortir un personatge —quasi infal·liblement un policia municipal— que pronunciava el castellà malament i d'una manera còmica. D'ací l'expressió «parles un castellà de municipal» emprada per ridiculitzar-ne el que parlaven algunes famílies de mitjos conills, que consideraven el nostre idioma com a «poc distingit» (8). Aquesta tradició degué perdurar uns anys a Catalunya i és possible que Mestre Benejam, conscientment o inconscientment, la reflexàs en aquesta escena del «civils», car l'hauria poguda observar durant els seus anys d'estudiant de Magisteri i de docència en actitud que va passar a Catalunya. (Ja està dit. Que vos convenci o no és cosa vostra).

EL MISTERI ENCISADOR DEL DIA DE SANT JOAN

No manquen tampoc pàgines de prosa literària, algunes ben polides sobre la festa de Sant Joan a Ciutadella. Autors actuals o ja traspassats s'han atracat amb amor, si més no, a l'embruix de Sant Joan. Hi hauran tingut més o manco encert, però els productes hi són: Lorenzo Lafuente Vanrell, Mn. Ferran Martí («Vint caires d'un mateix Sant Joan»), Domingo Marqués («Un fabiol qui ralla»), Pau Fàner («El sau de panyo», dins el volum de «Contes Menorquins»), etc., sense oblidar l'energia, bellesa en la descripció. la potencia narrativa d'A. Ruiz i Pablo en les estampes santjoanenques de «Del cor de la terra». I és que, com deia R. Menéndez Pidal, «Lo indígena popular está siempre como base de toda producción literaria de un país, como el terreno donde toda raíz se nutre, y del cual se alimentan las más exóticas semillas que a él se lleven».

Si param a esmentar a la lírica popular i al folklore, veurem que per Sant Joan s'esdevenen les coses més meravelloses. El matí de Sant Joan el sol, seriosa i complidar llumenera dels homes s'atura un moment i balla! El dia de Sant Joan sempre hi ha la possibilitat que l'idil·lic poblet de Parella pugui emergir de les aigües si set Joans i set Joanes es troben a la vorera de la mar sense haver-se posat prèviament d'acord. Del romancer tradicional, en treim les meravelloses transformacions que al Comte Infant li esdevenen en aquesta diada; la misteriosa cançó de mariner —que posa la mar en calma, fa sortir els peixos a la superfície i posar damunt els arbres de la nau els ocells que senten la cançó— es sentida pel Comte Arnau:

**Quien hubiera tal ventura
sobre las aguas del mar
como hubo el Infante Arnaldos
la mañana de San Juan!**

el mati de Sant Joan tenen lloc raptos amorosos, pressentiments i tot de coses estranyes...

També a Ciutadella el Dissabte de Sant Joan l'arena blanca de les nostres cales puja a besar els carrers dematinats; per Sant Joan cauen moltes barreres entre els ciutadellencs, s'obren horitzons de festa i no hi ha amor novell que no llui intensament dins els ulls dels enamorats, que es reflexen al mirallet d'un cavall fosc com la nit, poderós com un déu i noble com el cor popular.

Qui estima la poesia, que la visqui dins la nostra festa!

JOAN F. LOPEZ CASASNOVAS

NOTES

- (1) **Francisca:** —...però Rafael es teu cor em té tan abandonada com està deixat es Còs.
- (2) **Rafel:** —Niré a missa, a confessar, i hasta i tot an es sermons, i com l'amo en Toni Negre fins davant ses processons.
- (3) **Joan:** —I bé te cau amb tant tino! faldes, calçons, tot va bé.
Bartomeu: —Però es massa d'en primer... i si fos fet d'en Marselino!
Joan: —Què vols fir amb tot això? Fas més planta i més «boato» que es rellotge d'es «treyato» una nit sense funció.
- (4) **Rafel:** —Creu t'estim... fins dalt es Penyals...
Francisca: —Passant p'es Pont, que ara diuen molt prest veurem acabat?
- (5) **Rafel:** —I si encara no estiguessis satisfeta amb tot açò, membre de s'Ajuntament me faria fins i tot.
Francisca: —No vull proves tan terribles ni sacrifici tan gros...
- (6) **Joan:** —Quin jovent corre avui en dia, no ho he vist mai en el món!
En primer, quan jo era jove, mai se veia res d'això.
Mos miravem ses al·lotes amb aquells ulls com a gots...
(...) (...) (...)
Si un dia a l'any a un ballet mos convidaven per sort, es bolero o es fandango era es ball més primorós.
Déu mos en guard que agafats haguéssim donat revolts!
Déu mos en guard que es gués vist lo que avui se veu per tot!
Quina mudança avui dia!
Quin temps era aquell, Senyor!

- (7) **Bartomeu:** —Jo no som un jove fi, mes lo que faig es de cor. No tenim allà defora aumon on aprendre, és clar, ni cap escola on anar ni cap mestre allà suvora...

- (8) Vegeu: Xavier FABREGAS: «Aproximació a la història del teatre català contemporani»; Ed. Curial; Barcelona, 1972. (pàg. 56), i Victor ALBA: «Catalunya de tamaño natural»; Ed. Planeta, Barcelona, 1975. (pàg. 124).

Libreria Jovellanos

UN SEGLE AL SERVEI DEL LLIBRE
I DE LA CULTURA

Jovellanos, 1

Tel. 22 14 66

CIUTAT DE MALLORCA

XARXA CULTURAL S. A.

Una colla de serveis culturals a ca vostra

Adheriu-vos-hi: c/. Ample, 35. Barcelona - 2

Sebastià Taltavull

Recuperar Sant Joan

De «Sant Joan» els ciutadellencs ens n'omplim la boca. Un poc exageradament deim que mig any rallam del Sant Joan que ha passat i mig any del que ha de venir. Qualque cosa hi ha de ver. Segurament perquè duim arrelat un sentit de fer festa que desborda la mateixa festa i així en ella hi projectam molts altres aspectes de la nostra vida.

L'entusiasme que sentim aquests dies de juny té molt de «popular» i d'anecdòtic: tothom es mou i prepara les festes dins una gran diversitat, i a la vegada són uns mateixos esdeveniments que esperam. Les festes ja es viuen quan en sa preparació hi intervé tothom; més encara, quan hi intervenim d'una manera espontània, lliure, donant lloc a l'enginy creador de cadascú. Vet aquí la primera cosa que podem recuperar. No es fa festa quan l'organitzen uns pocs a la seva manera i condicionen els altres que sols hi prenguin part com espectadors. Sant Joan no és un espectacle. Cada ciutadellenc —si el viu— el sap explicar a qui sigui.

«¿Dónde hay programas que digan el horario de los actos de las fiestas?» —em va demanar un company d'estudis que era a Ciutadella durant les festes—. Crec que aquesta pregunta l'hauran feta a molts i supòs que a tots ens haurà passat el mateix a l'hora de contestar. Haurém tingut una sensació satisfactòria de dir que no n'hi ha de programes, ja que una festa no és una cosa programada, sinó que es fa en la mesura en què hi som i la vivim.

Paradoxalment, però, encara que no escrits «Sant Joan» té uns horaris estrictes sotmesos a un meticulós protocol. ¿Com s'entén? Aquí hi hauríem de veure una qüestió de profunditat que ens dóna a conèixer una connexió amb la història, la de les festes i la de la gent que les han celebrades. Aquesta part representa en certa manera allò que dóna consistència i explicació a tot un «ritual» que molts no acaben d'entendre ja que no en saben el seu significat.

Caixers i cavallers van a la Missa de Sant Joan

(Foto Fedelich)

Un altre aspecte que necessita ser recuperat especialment per les generacions joves i en què hi juguen un paper molt important els pares, els mestres i educadors. Sant Joan és una expressió molt significativa de la nostra cultura. No és l'afició apassionada a una cosa ni un rigorisme estricte el que ha de caracteritzar les nostres festes; allò que no té un mínim de coherència ni una explicació que satisfaci no tenim perquè mantenir-ho. Recuperar culturalment Sant Joan és procurar que tothom hi tingui accés d'una manera conscient i activa, respectant allò que el dignifica i sabent criticar allò que el degrada. I per fer açò un necessita arguments que convencin.

Aquests aspectes tan nostres es poden subratllar molt si, com deia al començament, les festes signifiquen més que els mateixos dies de festa. Seria ben interessant conèixer com els pares parlen de «Sant Joan» als seus fills, com els transmeten els valors culturals, populars, també «científics» de les nostres festes. Seria interessant conèixer-ho perquè en el fons d'aquesta transmissió hi podríem descobrir la capacitat que tenim per valorar el que és nostre, el que ens identifica com a poble únic i diferent —no en el sentit exclusiu—, autònom en les seves manifestacions. En

aquest sentit convé reemprendre una campanya oberta a la recuperació de molts valors que han quedat enterrats pel desús provocat o per una indiferència culpable. Pensa en la llengua, en la humanització de moltes de les nostres institucions, en un ressorgiment general d'una consciència més comunitària, etc., així com en moltes ocasions ho expressen les festes.

També a l'origen de les festes de Sant Joan hi ha l'element religiós. El nom ho és i també el sentit de molts dels actes que es fan, concretament la pregària del fosquet a Sant Joan de Missa i la «Missa dels Caixers». Des de la renovació litúrgica del Vaticà II també aquests actes han recuperat una especial significació, no sols perquè ens ha preocupat que fossin viscuts amb tota sinceritat cristiana sinó perquè cada any es veuen més i més concorreguts. Si hem d'anar recuperant aquesta visió religiosa de Sant Joan donant-li el lloc i el sentit que li corresponen, no és de cap manera per monopolitzar-ne aquest sentit sinó per contribuir a mantenir la festa i a expressar-la des d'aquella visió que li va donar origen i que en les actuals circumstàncies continua vigent entre nosaltres. Aquesta recuperació, l'hauran d'entendre molt els joves, ja que són especialment ells que saben

**l'Església
nostra**

conjugar molt bé el seu esperit festiu amb l'expressió cristiana de la fe. I aquests actes litúrgics que estan integrats a les festes mereixeran la seva vigència en la mesura en què la comunitat cristiana de Ciutadella aporti de fet a la vida del poble una celebració de la fe que correspongui a la seva vitalitat i presència cristianes. L'esperit de festa és una part insubstituïble de tota manifestació religiosa.

No hi hauria Sant Joan sense la presència activa i sacrificada de la gent del camp; la pagesia constitueix l'eix d'una constant invariable dins la història des del començament d'una societat estrictament rural fins al predomini de l'actual sistema industrial. L'esperit de la gent del camp necessita ser també recuperat amb la seva primigènia puresa. No pens en costums anacrònics d'antany, ni en condicions de vida i de feina primitives, ni en aquella imatge d'incultura que se'ls aplicava... Pens sobretot en un tipus de persona que el seu con-

tacte amb una naturalesa neta d'especulacions financeres coneixia les coses pel nom que tenen. La terra sempre ha volgut bon tracte i és d'ell que les persones han après a ser açò: persones. El camp avui ha avançat molt, pot ser encara no prou. Un avanç, però, que per fer bé a les persones mai anirà en contra del seu progrés. Allò que el pagès viu cada dia, ara ja ho aporta a la festa, el seu entrenament, el seu treball de sol a sol i encara més, les hores de feines que no es poden deixar, el temps de suar enmig dels «caragols»... I gratuïtament perquè ho fa de cor; no fos així, ja no seria festa!

Moltes, més i més coses hem d'anar recuperant. La qual cosa no significa que els hem de donar un valor que avui ja no es vàlid, sinó que els hem de donar el valor que els correspon ara, en les circumstàncies d'avui. Per mantenir i potenciar l'esperit de les festes açò és molt important, ja que la transmissió mai és de coses caduques o mortes. El

poble transmet allò que viu. Si les festes passen de generació en generació i són el llegat viu d'un poble, les hem de valorar, les hem d'estimar i les hem de donar a conèixer pel que són. Ara bé, en realitat són allò que nosaltres volem que siguin.

Aquest esperit de «recuperació» de Sant Joan, l'ha d'entendre especialment el jovent. Es d'ell que depèn en gran part. I sempre el que apareix externament és més o manco la manifestació d'allò que un porta a dintre. Crec sincerament que no ens ha de preocupar tant allò que d'extern tenen les festes, sinó més bé allò que els dona sentit. Si recuperem aquest esperit profund, l'explosió festiva i humana de la festa sorgirà per si sola. «Sant Joan» serà nostre. I, per açò, de tots els qui el vulguin celebrar. Bones festes a tothom!

SEBASTIÀ TALTAVULL I ANGLADA
Ciutadella - Sant Joan, 1979

Preludi de Sant Joan

El que més m'ha meravellat sempre de Sant Joan, ja des d'infant, a més de les colaraines i l'eufòria d'aquests dies, és aqueix miratge que fa que, avui per demà, els carrers apareixin nevats, a Ciutadella, on gairebé mai neva, i en el mes de juny!... Però nevats, d'aquella arena blanquíssima de les nostres platges, sembrada dels residus d'algues assecats amb els quals tots hem jugat, de petits. Això és, ben bé, el preludi de la festa que vindrà tot d'una, havent passat ja es diumenge d'es be. Momentàniament, els carrers resten poc transitats, llevat de les corredisses d'al·lots rera l'home dels globus, o dels visitants —i els ciutadellencs que ja han acabat feines— que es passegen. Molt prest la gent inundarà el carrer de Maó, el Born, la Contramurada, Santa Clara... La voladissa d'avellanes i els riures agosarats. La qualcada de cavalls i cavallers endiumenjats. La polseguera de potes de cavalls, de corregudes de tanta gent. El flabiol i el tambor. La salivera blanquinosa dels cavalls. El regust del gin batiat. Els capells de paper que s'amaren de suor. Les al·lotes que riuen, o que s'aferren al braç de l'al·lot. La família que guaita des del balcó o

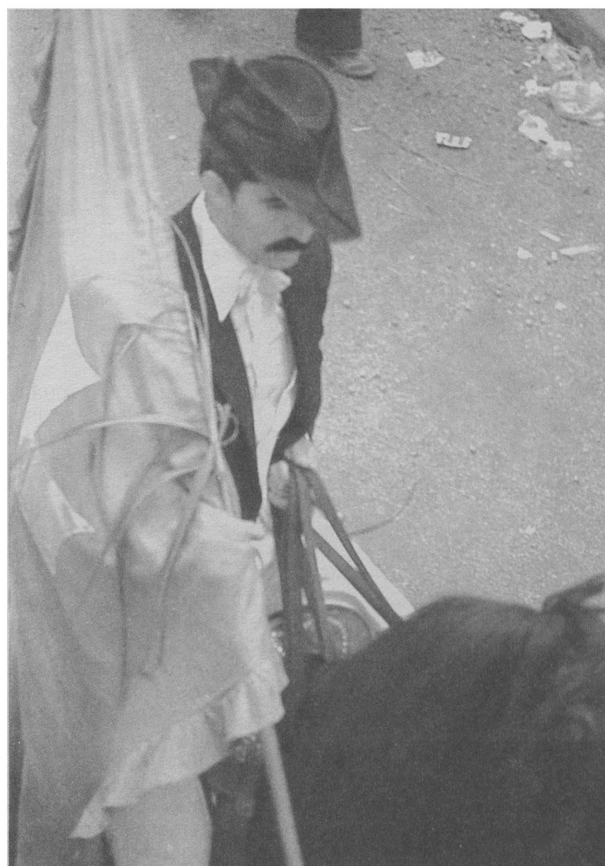
el balconet, i l'al·lot que fa botar els cavalls, tot-tot-tot, l'amo!... Au, sa capadeta... Però tot això ja hi és en aquells carrers coberts d'arena blanca encara no feta malbé per les peudes, en aquella tranquil·litat que sembla la pau d'abans de la tempesta —un esclafit de joia, de tradicions renovades, de llum esclatant de les bombetes de Santa Clara (per a qui a penes ha dormit), de corregudes as Pla o de jocs d'artifici—, en aquella calma anunciadora d'un nou Sant Joan. Tot hi és com en un eco fet de gatzares: Sant Joan ha arribat, una altra vegada. Record que quan era infant vaig demanar al conco en Joan: «I per què hi posen arena de platja?». «Es perquè es cavalls no lleneguïn», em va contestar. Érem davant ca l'apotecari Cavaller. Jo estava assegut a l'acera. Vaig furgar entre l'arena i vaig trobar-hi un confit d'ametla. «No te'l mengis —em va dir el conco en Joan— que és dolent». La tarda semblava una campana de cristall que hagués de trencar-se i caure en una pluja de vidrets gelats.

PAU FANER

Diàlegs amb «Es Jaleo»

(Dedicat a En Neda, En Cente,
En Nenso i a molta més gent)

- Sant Joan és alegria
—i què més?...
—alegria!
—sí però, què més?...
—alegria!!
—i, res més?...
Sí, en vés de tres alegries,
una alegria més.
Encara vols més alegries juntes
en dos dies i un poc més?
* * *
- Saps què va fer en Xesc Sa Mosca
quan li van donar s'extremunció?
—no.
—Va tocar es fabiol una estona
i va dir: ara va de bo!
—I saps que li van posar a sa sepultura?
—no, per ventura.
—Idò, van posar:
«Que Sant Joan el tenguí
a la seua bulla».
* * *
- Comproveu ses vostres orelles:
—Cloc-cloc, Clac-clac...
—Cloc-cloc: pota de cavall.
—Clac-clac: pota de s'ase.
—Poesia:
—Jo no tindria consol
d'aburriment moriria;
si no sonés es fabiol!
es tambor d'es cor se'm turaria!
* * *
- Retalls:
—cavall,
—pell,
—mirall,
—capell,
—ella,
—ell.
—Que el cavall sigui el front.
—Que la pell sigui la mar.
—Que el mirall sigui el poble.
—Que el capell el record guardi...
—I que ella i ell, faixin demà.
—Així farem sa nostra història!

Es Caixer fadri (Foto Fedelich)

- * * *
- I ara, conectem amb Madrid
per oferir-lis ses notícies
més importants del món...
Conectem!
—«El rei avui fa fes«tatatero tatum
tatatero tatum, tatatero tatero
tatero tatum, taratatata tatà!

ANTONI AMBRÓS I PAU.
Juny 1980

Au, joves, a viure la festa!

Quan en Josep J. Pons Fraga em cridà per demanar-me un article, vaig quedar atordit. Em vaig posar a pensar tot seguit de què podria parlar-vos. I de sobte, vet aquí la clau: TOT ESTA DIT, LA FESTA NO ES PER PARLAR-NE, LA FESTA ES PER VIURE-LA.

Si bé la matèria, —el fabiol, el cavall, les carotes, el gin, les avellanes...— són part dels elements de la nostra festa; no podem deixar d'oblidar l'altra matèria, la matèria humana —l'home—, en aquest cas el jovent. Perquè els joves «són la part humana més nombrosa de la festa... Ells són qui més han de portar a la nostra festa: alegria, animació, protagonisme». Quan el jove fa de la seva joventut una donació, fa sentir joves als altres. Què seria de les nostres festes sense el jovent? L'actuació de la joventut és variable segons el grau de coneixement que entenen del sentit de les festes. Més no tots ho entenen de la mateixa manera. Hi ha molts joves que no han entès el vertader sentit de la nostra festa i aquesta manca de consciència, redueix la festa al consum excessiu de l'alcohol, a les baralles, als abusos; en definitiva, a la degeneració de l'home com ésser creador; degeneració alimentada per una societat consumista que sols està interessada en el lucre i el guany econòmic. Per cert, aquests dies ha esdevingut un anunci publicitari d'una coneguda «sala de fiestas» de Ciutadella, fent una «convivada» a cavallers i joves en general per tal de participar a un «caragolet» que podríem anomenar-lo «CARAGOL DEL PARKING DISCOTEQUE». Això com exemple fins on pot arribar la degeneració de les festes. Altrament «la solidaritat sanjoanera es desfà quan la bulla degenera en brutesa, quan qualcú dels visitants i/o dels ciutadellencs mateixos no té aturall fent aladrogues i, de vegades, arriba a espenyar l'entusiasme dels altres... I si censurarem i ens fan oi les formes que denoten l'alineació d'alguns (entendem-nos: cançons del consum de l'estiu, criòries estranyes a la festa menorquina, etc.); no podem deixar de lloar la imaginació de què fan ufana els santjoaners en algunes situacions, en què tenen molt a veure-hi les colles de jovent que s'han preparat per viure la festa». Si el poble —i els joves particularment— no arriba a pendre consciència del que representen les festes, potser arribarem a degenerar objectes al servei d'interessos econòmics privats, que poc els importa el que pugui representar la nostra tradició, els estudis científics i literaris, els treballs de recopilació de molts homes que han dedicat hores de la seva vida a aquesta tasca de divulgació... Creiem que l'esforç d'aquests homes i la seva dedicació ha estat factor molt important, perquè molts de joves arribin a entendre el vertader sentit de les Festes de Sant Joan, car molts d'ells estan atents a aquesta recerca per un millor coneixement de la nostra tradició secular. Avui existeix —i d'això en som testimoni— un interès per part del jovent de voler aprofundir en l'enteniment de les nostres festes, que lluny del tòpic turístic-exportable, de les festes de Sant Joan, el jove ha descobert que «el poble viu les festes, en participa i actua damunt d'elles». Com deia en Joan F. López Casasnovas, «oblidar aquest fet fóra absurd. La seva poesia brolla potser, de la convivència contradictòria d'uns elements consuetudinaris establerts, intocables, amb l'explosió vital de l'esperit festiu popular, lúdic —martell de repressions tan certes com a vegades ocultes— en llibertat... una vegadeta a l'any per tot un poble».

Dins aquest context festiu popular, s'expressava en SEBASTIA TALTAVULL, capellana del bienmi 76-77, en la salutació al poble, dient que «haver estimat des de sempre les nostres festes, m'ha ajudat a comprendre que la festa és possible quan és per tothom, sense discriminacions de cap casta. Voldria —deia en Sebastià Taltavull— que la meua salutació fos posar un poc més de festa dins cada família, dins cada grup d'amics, dins cada grup de joves, dins tot el poble». I tot seguit afegeix que «la nostra contribució a mantenir les festes no pot ser mai feina d'uns dies».

Estaríem massa enfora de la vida. I a la vida hem de donar-li aire de festa, que això vol dir espontaneïtat, alegria, netedat, honradesa, ganes que els altres siguin feliços, sana diversió, cultura, goig per tot allò que és nou, respecte mutu i tot allò que dignifica les nostre persones i ens dóna una nova consciència de poble. Sant Joan és una manifestació jubilosa de la vitalitat que tots volem que tenguí Ciutadella.

Aquesta vitalitat i alegria, només serà «autèntica per uns i per altres, si és l'explosió de les nostres il·lusions treballades; si és el final del treball realitzat; si fa néixer el compromís de la tasca a portar a terme; si és per què no, un alè enmig del nostre sofriment i de la nostra lluita esforçada».

JOAN F. LOPEZ CASASNOVAS escriu que «la festa i la diversió són tan important com el treball per explicar com és l'home, com és la cultura que ell va creant, com és el món que vol construir per demà. Un demà en què hi tenen un lloc important, —és el nostre voler—, les celebracions santjoaneres. Hi ha tantes coses en la nostra societat que no ens agraden i que cal transformar! Si tenim unes festes tan polides, tan agradoses, comportarem que s'ens prostiutesquin? Sigui la nostra tarja d'identitat neta i noble, alegre, entusiasta i vital. La dels pobles amb futur».

Voldria cloure aquest article, referint-me al poeta ciutadellenc PERE XERXA quan descriu la nostra festa:

FESTA: Puc discernir l'amplada del teu born sense
(ales.

M'estic dessagnant els colors de la tarda.

FESTA: S'embulla la troca del cap com una pluja
d'estreps i d'empinades;
jo escolt l'alegria dels bots a la música brava
que ens porta l'estiu.

FESTA: El teu àmbit unívoc ja em basta
per sentir-te meva.

FESTA: Jo sé que et lleneguen
els noms de les càmares
que fotografien la llum i s'esclata
la boca en escuma de cavalls.

FESTA: No endevinaré mai la teva durada:

Sé que vius dins mi, immortal, si ho és
l'ànima.

Vet aquí, idò, au joves no mateu la FESTA!!!

Jaume Faner i Juaneda

A la memòria del plorat amic JAUME BAGUR ARNAU, que al cel sia, gran entusiasta i animador de les festes de Sant Joan, recordant quantes vegades junts anàrem a presenciar tots els actes.

Bibliografia santjoanenca

No pensam en aquestes quatre retxes fer un comentari sobre les diferents publicacions que sobre la nostra estimada festa de Sant Joan s'han escrit —no ens consideram capacitats per a fer-ho, però sí, una mena de relació— no de totes, perquè creim que seria quasi impossible sinó de moltes d'elles i quasi bé les més importants. Solament en donarem una curta referència, advertint que a més de les obres que tenen per tema únic Sant Joan, també hi afegirem les que en parlin només dins qualche capítol.

Creim que per ésser més clar farem unes classificacions: HISTORIA, LITERATURA, TEATRE I POESIA.

HISTORIA.—L'imprès més antic que tenim, és un llibret de *D. Rafel Oléo Quadrado* titulat «RESEÑA DE LA FIESTA DE SAN JUAN BAUTISTA QUE SE CELEBRA EN CIUDADELA DE MENORCA». Està editat a Ciutadella l'any 1873. El mateix autor *Sr. Oléo* a la seva «HISTORIA DE MENORCA» parla de les nostres festes en el capítol VII del tom II que es publicà l'any 1876.

L'any 1885. *D. Pere Riudavets i Tuduri* en el tom I capítol XVI també hi posa el seu tros referent a les nostres festes, i també en el tom III capítol II, aquest ja editat el 1888.

D. Josep M. Quadrado l'any 1888 en la seva obra «ISLAS BALEARES» a les pàgines 573-74 (edició del 1969) també fa el seu trosset.

Durant el 1897, va sortir la d'en *Joan Benejam Saura*, qui en parla al capítol XXIX.

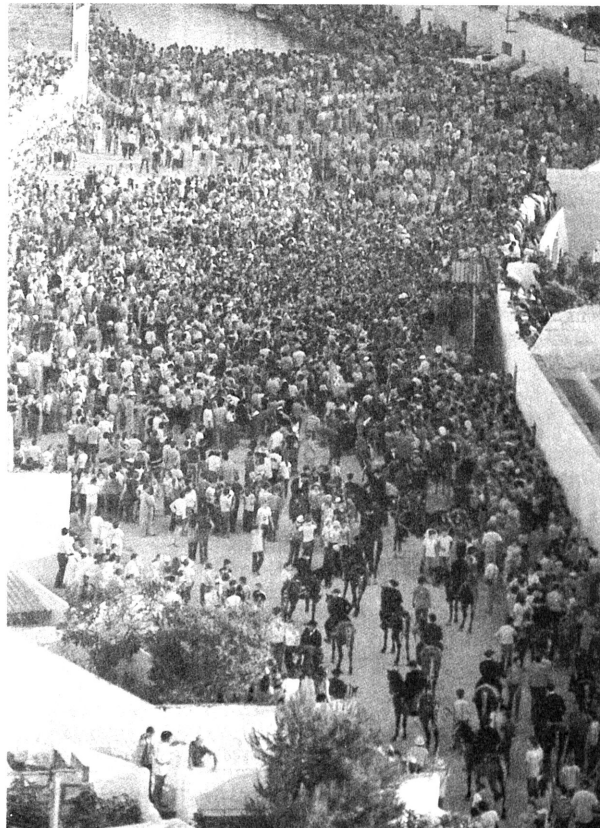
El 1907 *D. Llorenç Lafuente Vanrell* en la «GEOGRAFIA E HISTORIA DE MENORCA» en el capítol III, i el següent any 1908, el famós historiador *D. Francesc Hernandez Sanz* en el capítol XIII de la «HISTORIA DE MENORCA» també en parlen.

D. Fernando Martí Camps en el 1971 i 1973 la «HISTORIA DE MENORCA» i «INTRODUCCION A LA HISTORIA DE MENORCA», com és natural, a totes dues parla de les nostres festes. En «INICIACION A LA HISTORIA DE CIUDADELA» l'esmentat *Sr. Martí i Camps* el capítol Xè és plenament dedicat a les festes. Aquest treball fou publicat a la «REVISTA DE MENORCA» en el quadern del tercer trimestre del 1967.

A l'obra «CIUDADELA DE MENORCA EN TEXT I EN IMATGE» publicat l'anby 1971 hi té el referit *Sr. Martí i Camps* un capítol (pàgines 39 al 42) i també hi ha diferents fotografies de les festes.

El *Sr. Jordi Baulies Cortal* dins el volum III de «L'ILLA DE MENORCA» publicat l'any 1967 (pàgines 59 i 60) hi posa una referència de les festes.

Mereix capítol apart l'obra des nostre bon amic *Josep Pons Lluch*, del qui seria molt interessant poder contar la gran quantitat d'hores que ha dedicat a la investigació i recerca de documents de la nostra festa, a més dels moltíssims treballs publicats a diaris i revistes. Avui dia té ja molt més de 30 volums que passen d'un bon tros els 6.000 folis i una in comptable quantitat de fotografies. Sembla que hi hauria d'haver qualche persona o entitat oficial que estudiàs la manera que aquest gran «arsenal» de documents i la resta fos publicat. A més d'això, l'amic *Pons Lluch*, té inèdit el treball que va ésser premiat a la IV Bienal Literària i Artística que el 1973 va convocar el nostre Ajuntament i

«Es pla» el dia de Sant Joan (Foto Fedelich)

que du per títol «ORIGEN RELIGIOS DE LES FESTES DE SANT JOAN DE CIUDADELA O NAIXEMENT EVOLUCIO I VIDA DE LES FESTES DE SANT JOAN A CIUDADELA».

I ja que parlem d'en *Josep Pons Lluch*, venim obligats a ressaltar sa darrera obra publicada titulada: «PROTOCOLS DE LES FESTES DE SANT JOAN DE CIUDADELA»; impresa ací l'any 1977. I com diu el títol, hi ha els protocols i altres notes amb moltes fotografies per donar a conèixer les festes, havent tingut una gran acceptació.

L'*Arxiduc Lluís Salvador* també és referenciat a Sant Joan quan diu a «DIE BALEAREN» que «és la més culta de les festes populars».

A part del que es diu dins els llibres anomenats, hi ha moltíssims «Opuscles» tots ells dedicats a les tantes vegades anomenades festes. El més antic que hem trobat és el que ja hem citat del *Sr. Oléo*, que va ésser imprès l'any 1873, i va reproduir «EL IRIS» en la seva edició extraordinària dedicada a les Festes de Sant Joan de 1977. Aquest treball es reproduïx íntegrament amb les seves fotografies en aquest mateix nombre de «El Iris».

De *D. Josep Bosch i Anglada* hi ha publicades quatre edicions de «LA FIESTA DE SAN JUAN EN CIUDADELA»: la primera el 1932; la segona el 1943; la tercera el 1954 i la quarta el 1965 amb pròleg i notes del seu germà Andreu. Aquesta darrera edició correspon el núm. 3 de les «Monografies Menorquines» i no hi figura l'any.

D. Jaume Vidal Villalonga el 1931 i editat a Maó en va publicar un amb el mateix títol que l'anterior.

D. Josep Cavaller Piris el juliol de 1936 un altre titulat: «FIESTA DE SAN JUAN» il·lustrat amb fotografies.

L'amic *Antoni Mesquida Cavaller* l'any 1955 a la col·lecció «Panorama Balear» el núm. 41 també publica un altre que duu el mateix títol i amb fotografies.

D. Gabriel Martí Bella en el núm. 14 de las «Monografies Menorquines» un altre titulat «DEL ORIGEN DE LAS FIESTAS DE SAN JUAN EN CIUDADELA».

El nostre gran folklorista *D. Francesc Camps Mercadal* (Francesc d'Albranca) dins el quadern del mes de juliol de la «Revista de Menorca» de l'any 1921 en un treball titulat «GENERALITATS DEL FOLKLORISME MENORQUI», parla, a més de la festa, d'encantaments i llegendes, de les diades de Sant Joan.

El redactor del diari «Menorca» *D. Joan C. de Nicolàs*, l'any 1970 va publicar amb multicopista un fulletó sobre les festes.

A la Memòria de la Secretaria de l'Ajuntament de Ciutadella corresponent a l'any 1972 també hi ha una llarga referència de les festes de Sant Joan.

També hi ha diferents Guies turístiques que parlen de Sant Joan. Creim que les principals són les dels germans *Casasnovas Marqués* i la d'en *Josep Pla*, on també hi van fotografies.

Passant a la **LITERATURA**, no hi ha massa cosa, però no podem deixar d'anotar els principals. *N'Angel Ruiz i Pablo* a la Novel·la «DEL COR DE LA TERRA» hi ha una meravellosa descripció del Caragol des Born. També és interessant el que diu *D. Llorenç Lafuente Vanrell* al capítol del llibre «MENORCA» dedicat a Ciutadella, sobre la «Missa dels Caixers» i la festa des Pla.

Dins aquesta secció forçosament hem de citar «VINT CAIRES D'UN MATEIX SANT JOAN» del *Sr. Fernando Martí i Camps*, premiat a la IV Biental de Sant Joan de 1973 que va fer el nostre Ajuntament i que l'any següent publicà la col·lecció «Ahir i Avui».

També hi ha publicada una altra novel·la premiada per l'Ajuntament titulada «ES FABIOL QUI RALLA», de la qual és autor el nostre amic *D. Domingo Marqués*, corresponsal del diari «Menorca».

L'historiador *D. Josep Cotrina Ferrer*, a la «Revista de Menorca» de l'any 1917 va publicar un treball sobre «LA CABALGATA».

El *Sr. Andreu Casasnovas*, culte escriptor, l'any 1977 publicà una novel·la de 78 pàgines titulada «EN LA FIESTA DE SAN JUAN».

De **TEATRE**, és ben sabut de tothom, sols tenim l'imortal obra del mestre Joan Benejam, «FOC I FUM», i com a tot santjoaner, agrada a tots els ciutadellencs i als qui no ho són i la prova més evident és que quasi cada any un poc abans de Sant Joan es representa i sempre s'omple el teatre. De «FOC I FUM» que sapiguem han publicat 4 edicions:

La primera impresa a Impremta Fàbregas l'any 1885.

La segona impresa a Impremta Al·lès l'any 1930, amb pròleg de *D. Josep Al·lès* i *D. Andreu Casasnovas*.

La tercera impresa en la Tip. del Sdo. Corazón (no hi ha l'any).

La quarta: Ed. Nura, núm. 10, col·lecció «Ahir i Avui», l'any 1977. Aquesta, amb pròleg d'en *Francesc de B. Moll*. Totes aquestes edicions porten el mateix repartiment d'actors o sigui la corresponent a l'edició del 1885.

De **POESIES** n'hi ha moltíssimes a revistes i diaris. L'amic *Antoni Mesquida Cavaller* en té moltes, i a més, a un opuscle editat l'any 1942 n'hi ha dues titulades «DIUMENGE DES BE I ENYORANCES».

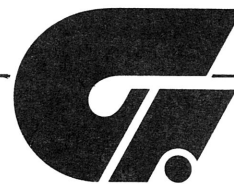
De poesies, com deim, n'hi ha amb quantitat; sols citarem alguns autors entre ells *Juan Cortès*, *Pau Capella*, *Antoni Estapé de Granollers* i *Albert Gener de Brusel·les*.

Com a poesies mereixen capítol a part les que ha escrit el ja nomenat *Sr. Martí i Camps*, per anar a les postals de les xilografies del *Sr. Hernandez Mora* i les altres estampes de cada any, que ara dibuixa *Jaume Fedelich*.

I com a final d'aquest treball, hem d'anomenar els nombres extres que amb motiu de les festes, publiquen «EL IRIS» i el «Menorca».

JAUME FANER JUANEDA

Ciutadella, Juny de 1979

**TALLER GRÀFIC
RAMON**

**Una impremta
per a la nostra cultura**

TIPOGRAFIA I OFFSET

Balmes, 39 Tel. 25 44 32 Palma

«Esplai» per a una vellesa alegre i activa

Per les festes de Sant Joan, s'inaugurà a Ciutadella un *Club d'Esplai*, inclòs dins el programa de l'OBRA SOCIAL DE «LA CAIXA» que va duent a terme aquests tipus d'activitats per a gent gran, amb la finalitat d'aconseguir que els nostres vells gaudesquin d'una vellesa alegre i activa.

L'*Esplai* és el nom que es dóna als clubs de jubilats, promoguts per aquesta OBRA SOCIAL, i que com equipament consisteix en la instal·lació d'uns locals on s'emplacen diversos serveis i sales, que són utilitzats per la població de gent major d'un poble o barriada, en règim d'institució oberta.

L'*Esplai* és evident que haurà de ser un medi físic adequat als vells, sense barreres arquitectòniques que els impedissin de fer-ne ús, i que hauria de disposar d'unes instal·lacions que els permetessin de «trobar-s'hi a gust» i passar una bona estona. Fins aquí l'*Esplai* cobreix un objectiu que fàcilment podria confondre's amb la necessitat que la Societat té de tenir uns llocs on els vells estiguin (perquè les noves formes de viure i les noves formes d'habitatge progressivament «intolerants» amb la gent gran els deixa sense llocs).

Però treballar per la Vellesa no ha de ser treballar per una Societat que no sap què fer-ne dels vells construïnt espais i solucionant el problema d'«aparcament del vell».

L'Obra Social per a la Vellesa pretén partir de la realitat de la persona gran i promoure les seves realitzacions atenent a les seves circumstàncies biològiques, psicològiques i socials; en conseqüència no era suficient pensar l'equipament sinó que calia pensar el perquè, el com i amb quina finalitat es faria servir.

Actualment l'Obra Social de la Caixa de Pensions disposa de 48 *Esplais*, repartits per tot l'àmbit territorial de la institució i onze mes estan en procés de construcció per tal d'ésser inaugurats previsiblement enguany.

Paral·lelament a l'ampliació de la xarxa d'*Esplais* l'Obra Social per a la Vellesa era conscient que calia no convertir l'*Esplai* en un simple local, on els usuaris trobassin tan sols l'escalf d'unes relacions de tipus passiu i la comoditat d'unes instal·lacions pensades per a ells, sinó que un dels objectius paral·lels a aquesta transformació

«Esplai» de Ciutadella

arquitectònica, el més important, fou el de posar a l'abast de l'usuari les eines per «una vellesa activa». És a dir, es considerava que jubilar-se de la feina no implicava «jubilar-se» de la capacitat creativa, o apartar-se de la participació activa en la vida socio-cultural de la població on viu.

L'*Esplai* havia de ser una eina que permetés a la persona gran conservar i desenvolupar capacitats; mantenir una bona imatge d'ella mateixa; seguir essent present de forma vàlida en la vida del grup, en la vida social i el manteniment del poder de prendre decisions, evitant que aquestes fossin preses per persones alienes al grup social per ell constituït.

Per tal d'avançar en aquesta línia es varen promoure unes noves línies d'acció: l'establiment d'un programa d'activitats per als *Esplais* i la creació de l'Escola d'Animació Sòcio-cultural per a la Vellesa.

PUBLICACIONS.— Dins dels treballs i informacions portats a terme per l'Obra Social i pel seu Servei d'Informació s'han editat dues publicacions que cobreixen un buit existent dins del camp social de la tercera edat. Es tracta del llibre *Problemàtica social de la tercera edat a les Illes Balears i la Guia de residències i clubs per a l'ancianitat de Catalunya i Balears*. La primera d'aquestes publicacions inclou aspectes demogràfics, la problemàtica de la vellesa, les dotacions institucionals a favor de la gent gran i una informació complementària sobre aspectes referencials d'altres zones. La *Guia...* presenta d'una manera exhaustiva tots els clubs i residències per a la tercera edat, indicant la dependència, la capacitat, els preus i les característiques.

Finalment ha estat publicat un estudi monogràfic sobre «Residències para la tercera edat» on es reuneixen estudis sobre organització, instal·lacions, normes i suggerències, així com una extensa documentació sobre el tema. El treball ha estat realitzat per un equip d'especialistes —metges, psicòlegs, arquitectes— que ja havien intervingut en la taula rodona que sobre el tema es va donar en la Càtedra de Gerontologia.

Dedic aquest escrit a una gent entusiasmament santjoanera, sobretot a En Tòfol «pistola» i al seu ranxo d'amics que antany van xiular una intervenció meva a la taula rodona, que es va fer a l'OAR, per a preparar les festes de St. Joan. Es un homenatge esquifit, però homenatge, perquè es van comprometre a fer pas als músics, i ho van complir!

La festa no és una teoria

No tenc res contra la presència d'estrangers a la nostra festa, vull dir, contra la gent i les coses de fora poble. Però, per altra banda, pens que no s'han de imposar sinó que s'han d'adaptar al nostre fer i saber fer. Ho he dit altres vegades que un poble que no necessita programa per a la festa és, realment, tot un poble en festa o, si ho trobau millor, el poble és la festa.

Ciutadella té aquest do, què hi farem? Fins i tot hem tingut el coratge de refuar la consideració de les festes com «de interès turístic».

Però la fama no és fàcil de perdre perquè, mirau, el més de setembre de l'any passat un col·legi de Barcelona ens demanava lloc per a poder romandre al Seminari durant les festes de St. Joan. Es ben ver que no es tracta d'una fama que li doni cap declaració «oficial» d'interès turístic. Tenen fama perquè se l'han guanyada a pols.

I encara tenim sort de viure en una illa, perquè sinó no hi cabriem, si la gent tingués la possibilitat de venir-hi en automòbil, per molt que hagi pujat el petroli.

L'any passat, quan En Tòfol va presentar la «moció» de demanar firmes a la gent que es volia comprometre i solidaritzar perquè els músics no tinguessin les dificultats per fer avant, amb les que es trobaven els darrers anys, i que els havia fet desistir d'acompanyar els caixers i d'anar sonant cap al Born per al Caragol, quan En Tòfol, deia, va presentar la «moció» jo vaig tenir l'acudit, mal acudit, pel que va semblar, de demanar:

—**Què fareu firmar en Xoriguer i en Beltran?**

Vaig fer-me guanyador d'un alei de pronòstic i d'un xiulo eixordador. Tal vegada me l'havia guanyat i el mereixia. Però, passades les festes, vaig trobar En Tòfol, davall la carnisseria d'En Jover i em va donar un toc a l'espatlla, que, per poc, fa passar per ull l'enrajolat i m'hi sembla per sempre, i em va dir:

—**Raó tenies!**

No vull dir res contra els anglesos, per mor del «gin» ni contra els maonesos i els alaiorencs que el fan. Déu me n'alliberi, què dirira en Carrillo?

Allò que em sap greu, i en açò estam d'acord amb En Tòfol, és que els anglesos, maonesos i alaiorencs comandin les nostres festes a través del «gin».

No és una qüestió moralitzadora, sinó una qüestió de consciència. S'ha de beure per entonar el cos i ajudar a fer festa però, no tant que no ens deixi fer el que voldriem i que sabem que hauriem de fer.

Ja n'hi ha prou de parlar del suc. Perquè trob més important la gent.

Record, i em sembla que ho he contat o per escrit o, certament, en converses, que quan vaig esser caixer capella l'any 1962, ja fa 18 anys, que hi tornam de vells! durant el caragol de Sta. Clara del vespre del dissabte de St. Joan, el caixer senyor, En Joan Manuel Serra, i jo vam veure una parella d'estrangers, llavors encara el darrer de «Ses Voltes» no feia aquesta olor d'«ambre solaire» d'avui en dia i

els estrangers eren comptadors. Quan els vam veure, sobretot a ella amb aquella gran feredat, no vam poder resistir la temptació d'encalçar-los. Ells totd'una ho van passar malament del tot, però, a segona volta, ja feien companya amb una altra parella del país i l'endemà ja anaven pel seu compte tirant avellanes com qualsevol parella d'aquí.

Què havia passat? s'havien deixat instruir. Llavors, segurament, quan van tornar-se'n a la seva terra ja no devien contar que «havien vist una festa» sinó que a Ciutadella «havien fet festa»!

Jo no som partidari de cap fixisme i pens que, sense perdre per res del món el respecte als «protocols de les festes», una sana i vàlida tradició és que les coses passin d'unes persones a unes altres i que cada generació la visqui amb la seva particular forma de ser. Allò que no podem fer, perquè deixaria de ser tradició, és que, per mor del que sigui, les festes ens fugin de les mans.

Trob molt normal que hi hagi gent que enyora coses del passat. (Per cert que jo, qui no vaig esser mai a botar davant els cavalls, trob que hi manca aquella primera volta que es feia, als Caragols des Born i des Pla, i els cavallers demostraven la seva perícia per a dur els cavalls a la música. Però, què hi hem de fer? No dic que s'hagi de tornar a fer aquella primera volta sense el jovent que bota, però l'enyor, senzillament perquè la trobava polida). La gent que enyora coses passades les enyora perquè les ha viscudes, però açò no vol dir que les vulguin fer reviure o retornar. Ho comentàvem antany o fa un parell d'anys, mirant la fotografia que hi havia al programa de «Foc i Fum». Tots els homes duïen sau, corbata i capell o galeta. Era un caragol de Sta. Clara, semblava. El nostre comentari era poc més o manco:

—**Si ara una pandilla de vint o trenta al·lots o joves es posassin sau, corbata i capell per a anar a qualsevol caragol, diríem que van desfressats i, en canvi, a lo millor enyoram es temps en què hi anàvem vestits així.**

La festa evoluciona però el cert és que no podem permetre, d'açò n'estic convençut, que ens fugi de les mans.

A més, encara hi ha una altra cosa.

Ningú no té el monopoli de les festes: les festes són del poble. Per açò admir molt la gent que vetlla per la seva puresa —senyores i juntes i coordinadores— però crec i és totalment imprescindible comptar amb la gent que, com En Tòfol «pistola» amb la seva humanitat d'una grossària immensament festiva, es comprometen a fer que la festa es dugui endavant.

Perquè la festa no és una teoria sinó una vivència de tot un poble.

Gastronomia santjoanera

per Ramon Cavaller i Triay

La importància d'una festa prové del seu arrelament i per les motivacions que la provoca. Hom pot pensar si en tindran les de Sant Joan a Ciutadella pels fets que són més mil·lenàries i que atenyen a fons l'atenció i les vivències ciutadanes: els cavalls que són atesos i nodrits tot l'any al camp per utilitzar-los un dia i mig. Els «caixers» vells que tot-hora en parlen. Els «caixers» nous que molts mesos abans s'ensinistren en la qualcada i aprenen feelment les nombroses cerimònies i gestos que han d'executar.

També des que és elegit «Caixer Senyor», el designat ha de preveure els mil i un detalls de les Festes: Les «aiudes», «dolces» i la resta per a les dues begudes. Les candeles per a les completes a l'ermita de Sant Joan de Missa. La fusta per a les fogateres. Les «lladrioles» i les «Carotes» per al Pla. Les begudes i ornament de l'ermita de Sant Joan de Missa. El nombre i la inscripció dels participants a «sa Colcada», etc.

Igualment, si bé en grau inferior, hi ha preocupacions per a «Sa Capellana», per al «Caixer casat», per a la «madona» que ha d'emperifollar «es be», per a l'encarregat d'apuntar la llista de les visites del «Dia des be», i per a tants d'altres directament relacionats amb la festa.

I no diguem res de les madones de casa, enfeïnades a emblançar i netejar de dalt a baix la casa, a preparar els menjars típics d'aquells dies i —algunes d'elles— a preparar la beguda per a la visita «des be» i a emblançar els horts des Pla.

En escriure aquest articles sobre les Festes, he pensat que un dels aspectes força conegut però no gaire recontats era el de la gastronomia típica de Sant Joan. En principi, vaig creure que la cosa seria fàcil, però en endinsar-m'hi i voler-ne fixar feelment la composició i proporció dels diversos elements que entren en la confecció dels diferents preparats en llur fórmula vertaderament antiga i típica, en cercar tot això, vaig topar-me amb molt diverses variants de cada recepta, i per açò vaig decidir acudir, endemés de les llibretes que es conserven a moltes cases, a visitar madones de les poques que queden amb fama de veres coneixedores del nostre tipisme gastronòmic.

Cargol des Born (Foto Fedelich)

I amb tot açò, eliminant o confirmant elements, crec que he pogut encertar en les vertaderes, típiques, receptes de la gastronomia santjoanera.

Fixem-nos enguany en la composició del sopar del vespre de Sant Joan. Aquest sopar, a moltes cases, és costum tenir-lo parat, amb la taula disposada, de la qual se serveixen els convidats a hores distintes segons llur intenció de contemplar un o altre acte de la Festa.

Per a aquest sopar, es disposen aquests elements.

- a) Pilotes en salsa de tomàtiga, presentades en «Tià» de fang. Qui s'estima més menjar-se-les fredes, qui s'estima més encalenticir-les.
- b) Coques, que avui en dia són substituïdes per ensaimades.
- c) Xocolata: el prenen fred o calent.
- d) «Menjar blanc».
- e) Rosquilles de Sant Joan.
- f) Sobrassada: es reserven les més grosses per a aquest dia.
- g) Salsitxa
- h) Mel de bresca, damunt fulles verdes de figuera.
- i) Dolces blanques i rosades.
- j) Anissat.
- l) Pa de pagès pastat a mà.
- m) Aigua fresca de cisterna.

COQUES DE SANT JOAN

La quantitat de farina que cal emprar, es mesura per almuds: per cada almud de farina surten dues coques de mida normal. Un almud de farina equival a 1,250 quilos: aquesta és la quantitat exacta. Qualque recepta dona la quantitat de 1,400 quilos.

Es comença agafant 100 grams de llevat vell, porció de massa de pa que es conserva a la pastera, en forma d'un panet rodó i aplanat, sobre el qual es feien dos talls en forma de creu amb una reura. Avui el llevat vell es pot substituir per 80 grams de llevadura normal i 20 grams de llevadura de força. Es posa el llevat vell o la llevadura dins una escudella amb aigua fins que s'ablanesqui.

A part es tindran preparades: 9 unces (300 grs.) de tel de llet, que actualment se sol substituir per saïm de porc. 9 unces (300 grs.) de sucre (modernament la quantitat de sucre puja a una lliura (400 grs.)). Dues patates velles de mida regular d'uns 150 grs., bollides sense sal ni pell, ben esclafades un cop són fredes. 6 ous frescs.

Es pren el llevat vell o la llevadura, quan està ablanida per l'aigua, i es va pastant amb un ou, una cullerada soperera de sucre, una mica d'aigua (millor

de cisterna) i la farina que necessiti per a convertir-se en una pasta forta. Un cop preparada aquesta pasta, la posen dins una escudella de fang, la cobreixen amb una capa fina de farina i la tapen amb un plat que clogui bé, i la deixen reposar. Noten que la pasta és tova quan s'esquerda la farina que la recobreix.

En aquest moment la treuen de l'escudella i la pasten afegint a poc a poc la resta dels ous, del sucre, de la pasta de patates i la farina. Mentre es va pastant, hom s'unta les mans amb la nata de llet o amb el saïm de porc.

Quan la pasta és homogènia, que no cal que quedi ni molt forta ni molt blana, la posen dins un ribell i la deixen reposar en un lloc on no pega l'aire. El senyal que la pasta és a punt, tovada, és que en la seva superfície es van formant petites bòfegues.

Es el moment de donar forma a les coques: es divideix la pasta en dues o més parts —tal com es vulgui que sia la mida de les coques— i es forma amb cada part una bolla que es col·loca damunt paper d'estrassa, untat prèviament amb saïm procurant untar tota la superfície amb les mans empapades

amb mantega, a fi que dins el forn no es formi una crosta sinó que solament, tornin rosses. Quan es couen les bolles van prenent la forma semiesfèrica de la típica «Coca de Sant Joan». Tretes del forn i fredes, les enfarinen amb sucre fi.

Com a anècdota, corre el succeït que de vegades s'havien d'aixecar dejorn perquè la pasta havia tovat massa, i calia repastarla. Les persones consultades sobre aquest punt estan d'acord que això es devia, en la majoria dels casos, a imprevisió, perquè depenia de l'hora en què havien començat a pastar. Es clar que cal considerar és que, essent tants els compromisos dels forns per a coure; s'ha d'establir un torn i això causa sovint desjustament d'horary que pot motivar aquestes dematinades.

«MENJAR BLANC»

Dins un olla de fang hi tiren un litre de llet. Es fonen dins una mica d'aigua 5 unces (devers 166 grs.) de midó; tot s'afig a la llet, remenant i, sempre en fred, s'afigen 11 unces (333 grs.) de sucre, un tros de clovella de llimona i un bri de canella.

Tot es va coent a mig foc i remenant continuament fins que el líquid d'espes-seïg. Es treu del foc i es vessa en una safata on es refreda i s'acaba d'enfortir. Cal posar esment a treure la clovella de llimona, abans de vessar-la.

Aquesta és l'autèntica recepta del «menjar blanc» que es tallava amb un ganivet. Avui en dia el midó és substituït per «maïzena» o per farina i depèn de la quantitat que s'hi empri perquè surti més o manco espès.

«ROSQUILLES DE SANT JOAN»

Per formar la pasta, sense llevat, es necessiten: 3 lliures (1,200 grs.) de farina, 10 unces (333 grs.) de sucre, 4 vermells d'ou, un blanc d'ou sense pujar, una copeta d'anís.

Tot açò es va pastant, afegint la farina que la pasta s'embeu. Quan la massa és forta, s'aplana en una llauna fins que el gruix tengui mig centímetre i amb el rodó d'un vas es van tallant les rosquilles. Es fica al forn i se serveixen sense cobrir-les de sucre.

BON PROFIT!

RAMON CAVALLER TRIAY

Feis-vos subscriptors de

lluc

la revista de les nostres Illes

Temes pròxims: **El català al carrer i a l'escola**
Picasso
La música a les Illes

Bolletí de subscripció: plana 6

Joan F. López i Casasnovas

Notes per a una valoració de la nostra festa

Les festes majors dels pobles solen constituir per a ells els grans esdeveniments de l'any. Totes les coses, passades, presents i futures, les referim a aquella data, com a fita posada en el temps per situar en el curs dels anys els fets de la vida quotidiana.

A mesura que s'atraca Sant Joan, a Ciutadella l'ambient s'electritza, creix l'entusiasme de la majoria, la gent diu emocionada i alegre: «Ara que ve Sant Joan...» i hi afegeix tot de projectes d'expansió i de bulla. La festa és la font de la Vida, de l'Energia, de la Fertilitat. Cal que cada any retornem a aquestes fonts seguint el cicle de l'«Any Cercle». En efecte, diuen els mitòlegs que el transcurs del temps implica l'allunyament progressiu dels «començaments» i, per tant, la pèrdua de la perfecció inicial. Tot allò que dura, es desfà, degenera i acaba per finir. Es tracta d'una imatge vitalista de la realitat, en què la plenitud i la vigoria es troben als començaments. Però no hem de ser pessimistes, perquè si bé la plenitud inicial s'esvaeix ràpidament, sempre hi ha la possibilitat de recuperar-la d'una manera periòdica. La vivència d'aquesta plenitud implica que no pot succeir més que a la pàtria nadiua; si no, ja no seria una renovació dels inicis. I si admeten que la Festa aconsegueix amb aquesta necessitat, s'omple de contingut una frase com aquella que vaig sentir pronunciar a un jove qui fa poc ha acabat el servei militar: —«Enguany per Sant Joan faré un **estrago**; l'any passat no hi vaig ésser i m'he de rescabalar...»

No cal dir que per als ciutadellencs les festes de Sant Joan ofereixen no pocs elements mítics, que ens refereixen als temps dels orígens.

FESTA TRADICIONAL

Precisament perquè tradicions i costums van lligats als orígens d'una comunitat ètnica, i són un dret i una necessitat irrenunciables, pens que reflexionar sobre el bagatge cultural que les nostres festes de Sant Joan comporten serà de gran interès per profunditzar dins la nostra comunitat nacional.

Quan la història depara moments difícils, quan pot semblar que les senyes d'identitat col·lectives es van esborrant irremeiablement és en part dins les tradicions, festes i costums de la pàtria més concreta allà on podem aferrar-nos per conservar i preservar formes de vida entranyables, sense comportar que les formes consumistes ens duguin a adoptar actituds passives i mimètiques. I, a més a més, si els menorquins no hem deixat d'ésser una comunitat diferenciada, si hem sabut/pogut mantenir molts elements de l'avior ben vàlids —els veritables costums i tradicions no alienen, sinó que relliguen la comunitat tot donant expressió a la seva personalitat—, elements com són les nostres festes menorquines, avui ens trobam en situació d'esdevenir ben conscients del que açò representa com a lliçó de la història i testimoniatge d'uns homes fidels a la terra, homes-pont entre una generació i una altra.

Es més: les tradicions de caràcter col·lectiu són aquelles en què el poble es sent més solidari, en què tothom en

«Ses voltes» (Foto Fedelich)

participa intensament. Els ciutadellencs, doncs, hauríem de proposar-nos que aquesta participació festiva de joves, infants i adults (cadascú a la seva manera) es fés des del convenciment de retrobar-nos amb la vena popular, la qual cosa exigeix, si més no, una reflexió, un estudi, una pedagogia, adreçada tant als nascuts aquí com als immigrants que hi viuen i treballen i, per tant, tenen dret a divertir-se amb nosaltres.

UNA TASCA PEDAGOGICA ENTORN DE LA FESTA DE SANT JOAN

Pens que l'interès que despertem damunt els ciutadellencs les festes santjoaneres proporciona un cabdal de motivació que caldria aprofitar. Només a tall d'exemple, sense pretensions d'exhaustivitat i tot reservant a personal més preparat pedagògicament aquesta tasca didàctica, des de l'escola —i també a col·loquis i taules rodones— podríem referir-nos magníficament a qüestions de:

GEOGRAFIA URBANA.—Sentit urbà dels recorreguts de la comitiva del Dia d'Es Be; dels caragols i corregudes; de tots els actes santjoaners dins i fora murades; de les «posades» dels pagesos, dels palaus que es visiten, etc. etc.

HISTÒRIA.—Orígens i antiguitat de les nostres festes; estructura social que reflecteix la qualcada; els gremis i estaments que hi són representats; tradició i modernitat dels elements que intervenen en la festa; el paper de les Cavalleries en la defensa militar de l'illa; Ciutadella com a feu de l'aristocràcia terratinent; la indumentària dels cavallers i caixers i el sentit dels protocols, etc. etc.

ANTROPOLOGIA CULTURAL.—Les festes de Sant Joan com a fenomen bàsicament rural. Com entendre-les en el context d'una societat amb mentalitat altament consumista? Transmutacions: del fet de regalar avellanes a una folla batalla plena d'agressivitat. L'alcohol dins la festa: la indumentària de santjoaners... Interpretació del «fer entra», del culte al cavall, de les empinades... des d'una teoria de la sexualitat. Elements de cultura material: sa canya verda, sa cullera de plata, ses dolces, es coques, carotes, etc. etc.

LLENGUA I LITERATURA.—Elaboració d'un lèxic de la Festa (vg.: «caragol», «sortilla», «vidriola», «buldrafa», «caixer», «born», «jaleo», «qualcada»...) Mites i llegendes entorn al dia de Sant Joan (veure «ballar» el sol; llegenda dels set Joans i les set Joanes a la vorera de la mar...) Narracions santjoaneres («Del cor de la terra» d'A. Ruiz i Pablo; «Vint caires d'un mateix Sant Joan», de Mn. Mari i Camps, etc.), poesies, «Foc i Fum», etc.

ALLÒ QUE ENS ÉS PROPI I ALLÒ QUE COMPARTIM

També consider de gran interès per a una millor comprensió la nostra festa la distinció ben clara entre el que és exclusiu de les festes ciutadellenques i els elements que aquestes tenen en comú amb altres festes dels Països Catalans —la nostra àrea nacionalitària— i també de tota la Mediterrània, perquè estic convençut que aquest estudi ens ajudaria a tenir un coneixement més exacte de qui som els ciutadellencs (i els menorquins, per extensió), de quin és el contingut cultural del nostre país i de quina és la nostra nació, lluny de deformacions i xovinismes localistes.

Vegem, si no, com la celebració del solstici d'estiu és un tret comú de totes les cultures mediterrànies, festivitats que ofereix dos elements fonamentals: el foc i l'aigua. Així, als països mediterranis hi ha la creença que aquest dia les aigües tenen virtuts especials i açò fa que aparequin tot de costums relacionats amb els ritus de l'aigua: banys, ablucions a les fonts, rius i platges (pensem en els nostres costums del matí de Sant Joan i les llegendes que s'hi relacionen).

També el foc, el costum de fer grans fogueres la nit o revetla de Sant Joan és antiquíssim, propi de tot el món occidental i estès arreu dels Països Catalans: a les comarques pirenenques —de l'Alt Ribagorça a Andorra; al Barcelonès; a Alacant; a Maó, a Perpinyà... el foc és reactivat per l'home com a símbol de «començament», com diem al principi.

A Ciutadella, fins no fa gaire, també s'en feien, de festes (1), tal com llegim a una poesia de 1877 (2). Avui, però, predominen els focs artificials.

La coca és un element gastronòmic típic a les festes majors dels pobles de nació catalana.

Una altra dada ben curiosa és que a Mallorca, en alguns llocs, i particularment a Pollença, intervé un pintoresc personatge, «Sant Joan Pelós», al·lot cobert amb una pell d'ovella sense tondre, amb un petit anyell sota el braç, que balla i salta i fa cabrioles a la processó i durant la missa de la diada santjoanenca (3). No cal dir que tot d'una relacionam aquest «Sant Joan Pelós» amb el nostre «Homo d'Es Be».

EL PROTAGONISME POPULAR

I acabaria aquestes notes d'enguany amb una recomanació, si se m'accepta, i és que no deixem, els qui sentim la festa perquè ens preocupam per conèixer-la millor i perquè l'estimam, arrabassar-nos-en el protagonisme. Hi ha molta gent que ens acompanya en la bulla i l'alegria. Benvinguts! Però no permetem que, des de posicions d'incomprensió hom vagi deteriorant unes festes tan polides. Menorquinitzar la festa vol dir no col·laborar amb els qui la comercialitzen; no actuar per imitació d'algunes extrava-

gàncies que s'hi introdueixen; ...ah!, i també vol dir que el seu cartell anunciador s'escriu en la nostra llengua: el fet que qualcú declaràs el Sant Joan de Ciutadella «fiestas de interés turístico» no és excusa per a redactar-lo en castellà.

I visca la festa!

JOAN F. LOPEZ CASASNOVAS

NOTES

(1) El mot «fester» és derivat de «festa», per l'aplicació que tenien i tenen els festers de teia i les fogueres a la il·luminació d'espectacles festosos. (ALCOVER-MOLL, *Diccionari C.V.B.*)

(2) La revetla de Sant Joan, «En sentir-ne repicar/ també encenen fester/ la gent se'n va a passejar/ per places i per carrers». (Poesias/ en honor de la/ FESTA DE S. JUAN/ compòstes per Juan Cervera y Rosselló. MAHO, 1877, Imp. de Delgado y Compañía, Sant Roch, 13).

(3) Vegeu la «Gran Enciclopèdia Catalana». Tom. VIII. pàg. 761.

llegiu

**mallorca
socialista**

**la revista
de l'esquerra
mallorquina**

PSM

Partit Socialista de Mallorca

carrer Temple, 7 Ciutat

Viatge en mosaic:

espectacle integral per a escolars

L'Obra infantil de «LA CAIXA» A LES ESCOLES ha muntat enguany una activitat especial, un espectacle de dansa que podem qualificar d'altament educatiu, amb el suport d'una preparació tècnica prou acurada.

«LA CAIXA» A LES ESCOLES ha enviat a la direcció i professorat dels distints centres educatius una circular, invitant l'escola a prendre part en aquesta manifestació —dia 9 de juny, a la Sala Magna de l'Auditori de Ciutat de Mallorca— des del nivell de sisè d' E.G.B.

El programa imprès —del qual ens presentem uns dibuixos— ja és força eloqüent.

El grup encarregat de l'espectacle és el *Ballet contemporani de Barcelona*, amb deu ballarins, amb coreografia d'Alejandro Wuitzman Anaya; música de Jean Paul Duquis. El mestre de la companyia és Gilbert Ruiz Lang i el regidor-coordinador és Anselm García Curado.

VIATGE EN MOSAIC és un espectacle integral per a escolars que va ser creat i presentat al Premi La Creació per a la Infància en el Concurs Internacional de Bagnolet (París) l'any 1978.

Aquest espectacle ideat i muntat per Alejandro Witzman Anaya, ha estat una novetat dins del camp concret de la dansa com a mitjà d'expressió. La dansa concebuda com a un joc; entre els elements i els ballarins ens transporten a fer un viatge al món del *Moviment*, el *Ritme* y l'*Espai*. Aquests elements no estan sols en el mosaic, cadascun d'ells es desplega engendrant-ne d'altres.

Així, el *Moviment* crea el Personatge amb una motricitat específica. Amb el *Ritme* es genera la Dinàmica de canvi entre ells, mitjançant la Música o els mateixos personatges. L'*Espai* crea Situacions que, ajudades per la màgia de la llum es transformen en escenes i paisatges diferents. Els mateixos elements són cases, vaixells, laberints, que queden ben diferenciats dins la fantasia i l'enginy.

La música, pensada i composta exclusivament per a l'obra i la seva coreografia, és una relació constant dins el temps i l'espai.

Tots aquests elements s'articulen i es lliguen configurant un món imaginari en el qual l'espectador viatja de la mà de la fantasia i la il·lusió amb els ballarins, pels camins màgics de la dansa.

Quatre narracions

El goig em vessa en presentar-vos avui aquestes criatures d'En Miquel Pons, que ell en diu «**Quatre narracions**».

Les quatre, agafades de la mà, just quatre germanetes vestides de diumenge, m'escometeren, dies enrera, com un viu encontre d'una «amistat madurada pels anys»:

**La mort de l'atzavara,
Els coloms de la Seu,
Dissabte de glòria, i
Una vida, un segle,**

totes elles ja premiades i tretes ara a redol per **lmatge 70**.

Els anys, que esmicolen tantes de coses inexorablement, tenen la virtut de fer veres les poques que duen l'entranya plena de bessó: les fan madures, assaonades, maselles.

I amb les quatre narracions, com si la fada de l'amistat hagués trencat allà mateix un potet d'encantament, m'arribava l'esclator i l'encis d'un paisatge: La garriga baixa de la marina de Santanyi: voreres de fenoll, parets caragoleres, marges d'espàrecs, bardisses de romaguers, baume d'aubons i margalides. Terra prima, terra de call vermell, pins olorosos de reina, cantúria de cadeneres dins l'aire net, i, entre les barres dels pins, l'ocell de la mar, canta que canta. L'ocell de la mar blava, la mar nostra, la mar mediterrània: plena de velles i de gavines, de naus pirates i de conqueridors; oberta a les cançons i a la llum.

I heu de creure i pensar que la terra santanyinera és eixuta i austera; i En Miquel en té plena la caramella de sofrósine i de la mesura de la seva terra. I heu de pensar i creure que la mar que arriba a les cales de Santanyi és salada i blava; i En Miquel en té el cor i les mans xopes d'aquella aigua blava i salada.

En Miquel Pons és un itel·lectual. Culte, acurat, àtic. Catedràtic, ara mateix acaba de editar, juntament amb Miquel Vives, una magnífica **Guia bibliogràfica de llengua i literatura catalanes per a les illes Balears**, per compte de la Conselleria d'Educació i Cultura, que ens posa dins les mans un catàleg bibliogràfic que és, des d'ara, indispensable per a qualsevol intent seriós de treball en la nostra llengua.

En Miquel és un conrador del conte: **Cèdules personals, Mort en primavera** ja ens havien enllepolit; ara aquestes **Quatre Narracions**, tan estil·lades, em fan pensar una vegada més en l'art, tan propi, del meu amic. En Miquel és la sinia que poa dins la terra l'aigua

blava de la mar, i, regalim a regalim, ens en ha oplit aquestes narracions, amb els mateixos cadufos que havien omplit de transparències aquelles altres. Els mateixos que ompliran les que encara vindran.

I, tal com deia abans, aquesta aigua obra a la vegada dos miracles: Posa la sal que dóna gust a les coses cotidianes i petites, i posa el blau que estira cada cosa fins que en la llunyania es confon amb el cel. Dins les mans d'En Miquel les petiteses assoleixen l'horitzó de l'infinit.

Ja ho veureu: Com la gent d'un temps, que no arribava a anar mai a Ciutat, els contes d'En Miquel no surten quasi mai del seu redol. Arriben fins a Ciutat amb **Els coloms de la Seu**, i En Jaume del **Dissabte de Glòria**, que pega el bot a la Península, tanmateix s'hi mor de pena i s'hi perd.

El protagonista es sempre fill de la terra, d'una terra de paratges ben coneguts; senzill i sec, com la terra; pregon i misteriós, com la mar. Entre i surt de l'escena, existencialment, com un llumet entre dues fosques, com apareixen dins la mar els llums que pesquen a l'encesa. No se'n prepara l'entrada ni la sortida; el conte es retalla de la vida, com si la seqüència, de cop i bolei, s'aturés, i un tros de vida romangués sospès i copsat dins un marc ben breu i precis, just una pintura: En Miquel, escrivint, pinta. De la mateixa manera que Bernareggi versificava quan pintava Es Pontàs o la matinada de Pascua, i pinta tan bé En Miquel, que no sabreu mai si és ell que crea el paisatge o si és el paisatge que crea l'obra d'En Miquel. Mai més ver que «el paisatge és un estat de l'ànima».

I el personatge no té mai més importància que la que té dins el seu entorn: Vides petites i escadusseres, sense pretensions de immortalitat o d'heroisme: Les vides de cada dia; les que la Balenguera fa i desfà, Parca inexorable, al costat i dintre de cada ú de nosaltres. I encara personatges que passen tot-solets, amb llur existència pròpia i estreta, la nafra al cor, carregats de por, ferits de incurable enyorança, plena l'ànima de la fonda temor de la mar vella, on ni singloten, com dins la llarga nit de les centúries, contarelles i rondalles, tradicions i fantasies, fades i poals florits.

I encara una altra cosa, amics: No demaneu mai d'on ve o què pretén En Miquel Pons. Ell és un costumiste, sensible, observador, ull net i mà segura, sempre al punt exacte de la talaia.

¿I què pretén la cadenera cantant al sol, o la lluna plena guaitant p'Es Pontàs, o l'aigua de S'Almunia quan es posa tan blava tan blava que es fa cançó?

A Felanitx —on En Miquel ha passat tants d'anys de la seva vida— diuen, amb ironia i malícia:

**A Santanyi per un pop
repicaren les campanes,
i li tallaren les cames
i llavor fugiren tots.**

Malícia felanitxera a part, això vol dir que a Santanyi viven mirant la mar i saben que la vida és dura. Be que ho sap i bé que ho diu En Miquel Pons, que un dia va escriure que voldria morir a Cala Figuera, desfent-se com una vella barca varada, en silenci, regalimant sal.

Mirau-lo: En la mà duu el collar de totes les cales que estima i enyora, les **Cales de Santanyi**: Porto-Petro, Cala Llombarts, S'Almuina, Cala Santanyi, Cala d'Or, Es Pontàs, Cala Mondragó, Cala Figuera, S'Estret des temps. En l'altra mà, la mà d'un amic entranyable, obert i lluminós, present i viu, En Bernat Vidal, alquimista del bon gust, que tornava or tot lo que tocava, en la rebotiga del qual, glatien i grellaven a balquena tantes de il·lusions i on es sembraven les llavors que encara donen collita abundant.

El gran mestre, que omple de glòria aquesta galeria, En Llorenç Villalonga, que hi deu estar de gojós de fer lloc a la alegria, ben merescuda, d'En Miquel Pons! Vosaltres, amics, obriu les portes a aquestes **Quatre narracions** i feis-lis lloc a la rotlada de ca-vostra: Sentireu créixer la mar, plena d'encis, tota blava, damunt les tenasses del tarannà de la vida.

ANTONI OLIVER
21 de maig de 1981

**“la Caixa”
Cada dia
més
a prop.**

**Més de 600
oficines unides
per teleprocés
al vostre servei.**

CAIXA DE PENSIONS
“la Caixa”

OBRA CULTURAL BALEAR

**Sempre més i millor
per promoure
la nostra vertadera cultura**

¿ENCARA NO EN SOU SOCI?

C/. Impremta, 1

Tel. 22 32 99

Ciutat de Mallorca